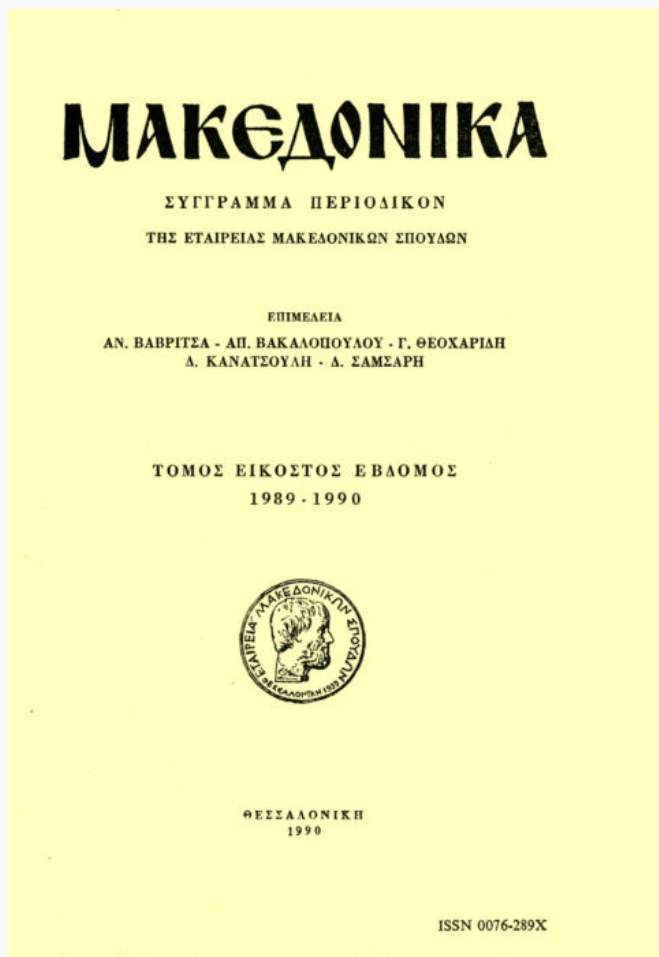

Μακεδονικά

Τόμ. 27, Αρ. 1 (1989)

Actes de Kutlumis. Nouvelle edition remaniée et augmentée par Paul Lemerle

Γ. Θ. Θεοχαρίδης

doi: [10.12681/makedonika.111](https://doi.org/10.12681/makedonika.111)

Copyright © 2014, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Θεοχαρίδης Γ. Θ. (1989). Actes de Kutlumis. Nouvelle edition remaniée et augmentée par Paul Lemerle. *Μακεδονικά*, 27(1), 429–443. <https://doi.org/10.12681/makedonika.111>

τών τοιχογραφιών της Μονής μᾶς ἔκαμε καὶ ἓνα λαμπρὸ μάθημα γιὰ τὴ ζωγραφικὴ τέχνη τῆς ἐποχῆς τῶν Κομνηνῶν, μάθημα ἀπὸ λαμπρὸ ἱστορικὸ τῆς βυζαντινῆς τέχνης.

Ἐνα ταπεινὸ λοιπὸν ἐξωτερικῶς, ἀλλὰ καταπληκτικὸ ἐσωτερικῶς βυζαντινὸ μνημεῖο τῆς Θεσσαλονίκης, γίνεται τώρα γνωστὸ στὸ πολὺ κοινὸ μὲ τὸν λαμπρὸ αὐτὸ Ὁδηγὸ γραμμένον ἀπὸ λαμπρὸ ἐπιστήμονα.

Γ. Γ. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ

Actes de Kutlumus. Nouvelle édition remaniée et augmentée par Paul Lemerle.
I texte. II Album. Paris (XIIIe). (P. Lethielleux). 1988 (Actes de l'Athos 112).

ΟΙ ΠΡΟΛΟΓΟΙ

I

Στὸν Πρόλογο (σ. V-VI) τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ 1945 τῶν ἐγγράφων τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου λέγεται ὅτι αὐτὴ στηρίχθηκε ἀποκλειστικὰ στὶς φωτογραφίες ποὺ πῆρε ὁ G. Millet μετὰ πλήρη ἐλευθερίᾳ τὸ 1919 τῶν ἐγγράφων τῶν μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους (περίπου 500) καὶ τίς παρέδωσε γιὰ ἐπεξεργασία καὶ δημοσίευση στὸν διάδοχό του καθηγητὴ P. Lemerle. Οἱ ὀγδόντα ἀπὸ αὐτές, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ Ἀρχεῖο ἐγγράφων τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου, δὲν κατέστη δυνατόν νὰ δημοσιευθοῦν παρὰ μόνο τὸ 1945, παρ' ὅσον ὅτι τὰ ἔγγραφα αὐτὰ εἶναι ἀνέκδοτα καὶ ἀποτελοῦν τὸ πλήρες Ἀρχεῖο τῆς Μονῆς. Ἡ ἐκδόσή τους τώρα (1945) στηρίζεται μόνο στὶς καλὲς φωτογραφίες τοῦ G. Millet, γιατί οἱ μοναχοὶ τῆς Μονῆς τρεῖς φορές σὲ τρεῖς ἐπισκέψεις δὲν ἐπέτρεψαν στὸν P. Lemerle νὰ δεῖ τὰ ἴδια τὰ ἔγγραφα στὸ Ἀρχεῖο τους.

Ἔτσι ἀποφασίστηκε διπλωματικὴ ἐκδοσις τῶν ἐγγράφων μὲ περιγραφή τους καὶ σημειώσεις καὶ μὲ τὴν εὐκαιρίᾳ αὐτὴ γιὰ πρώτη φορά σκιαγράφηση τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου καὶ τῆς Μονῆς Ἀλωποῦ (Ἀλυπίου), μὲ τὴν ὁποία συνενώθηκε ἡ τοῦ Κουτλουμουσίου τὸ 1428 καὶ πρόσθεσε στὸ Ἀρχεῖο τῆς τὰ ἔγγραφα ἐκείνης. Μετὰ ἓνα συστηματικὸ Πίνακα ἡ ἐκδοσις τῶν ἐλληνικῶν ἐγγράφων κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ συμπληρώθηκε μὲ ὀκτὼ Παραρτήματα (Appendices), ἥτοι Νόθο Ἰδρυτικὸ χρυσόβουλο, ἔγγραφα Σέρβων ἡγεμόνων, Πεπραγμένα Βλάχων ἡγεμόνων, μεταφράσεις, μεταφράσεις φερμανιῶν Τούρκων σουλτάνων, ἔγγραφα σχετικὰ μὲ τὴν ἔριδα περὶ τῆς μονῆς τοῦ Ἀναπασῶ, ρύθμιση περὶ τῆς σκῆτης τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ πέτρινες ἐπιγραφές. Πίναξ κυρίων ὀνομάτων καὶ σημαντικῶν ὄρων διευκολύνει τὴν ἐρευνα καὶ 32 φωτοτυπικοὶ πίνακες ἀναπαράγουν ὀλικῶς ἢ τμηματικῶς 38 ἔγγραφα, ποὺ θεωρήθηκαν ὡς τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα.

Ἀκολουθεῖ εὐχαριστήριος μνηεῖα τῶν ὀνομάτων, ὧσων ἐβοήθησαν τὴν ἐκδοσιν, ἡ ὁποία χωρὶς τίς διορθώσεις καὶ τίς συμπληρώσεις ποὺ χρειάζεται δὲν κρίνεται ἀκόμη ἀξία νὰ πάρει τὴν σειρὰ τῆς στὰ μελλοντικὰ corpus des actes du mont Athos. Αὐτὰ περικεῖται ὁ πρῶτος Πρόλογος.

II

Στὸν Πρόλογο (σ. VII-VIII) τῆς νέας ἐπιχειρησμένης καὶ ἐπιυξημένης ἐκδόσεως τοῦ 1988 τῆς πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐξηγτημένης πρώτης ἐκδόσεως τοῦ 1945 τῶν ἐγγράφων τῆς μονῆς Κουτλουμουσίου, ὅταν στὰ πενήντα χρόνια ποὺ πέρασαν στὸ μεταξύ καὶ ὅταν τὸ corpus des actes du mont Athos προχώρησε μὲ 13 τόμους ἀγιορειτικῶν ἐγγρά-

φων, διαγράφονται οί τεράστιες δυσκολίες πού παρουσίαζε μιὰ ἀναγκαία ἐξ ἀρχῆς διπλωματική ἐκδότηση τῶν ἐγγράφων, ὕστερα ἀπὸ τὰ νέα στοιχεῖα καὶ τὶς νέες καλύστερες φωτογραφίες, πού ἔφεραν οἱ ἀποστολὲς στὸ Ἅγιον Ὅρος τοῦ P. Lefort, ἀνασύνθεση δηλαδὴ 120 μεγάλων σελίδων ἑλληνικοῦ κειμένου καὶ τῆς γαλλικῆς του μεταφράσεως.

Ἀποφασίστηκε συμβιβαστική λύση. Τὸ πρῶτο μέρος τῆς νέας ἐκδόσεως μέχρι τῆς σελίδας 281 εἶναι φωτογραφική ἀναπαραγωγή τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ 1945, πλὴν τοῦ εὐρετηρίου πίνακος. Τὸ δεύτερο μέρος ἀπὸ τῆς σελίδας 281 μέχρι τοῦ τέλους μὲ συνεχιζομένη σελίδωση καὶ μὲ ἀντιστοιχία κάθε κεφαλαίου καὶ κάθε παραγράφου πρὸς τὰ ἀντιστοιχοῦντα τῆς πρώτης ἐκδόσεως περιέχει ὅ,τι εἶναι διορθωτέον ἢ προσθετέον. Ἐγένετο νέος Εὐρετήριοις Πίναξ καὶ τὸ Album περιέχει 76 πίνακες ἀντὶ 32 καὶ ἀναπαράγει ὅλα τὰ ἔγγραφα. Ἐποντα εὐχαριστίαι πρὸς τοὺς συνεργασθέντας καὶ τοὺς βοηθήσαντας τὴν ἐκδοσιν.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ Εἰσαγωγή (σ. 1-25) περιέχει τὴν ἱστορία τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου καὶ τῆς Μονῆς Ἄλωπου (ἢ Ἀλυπίου), ἥτοι:

α) Τὴν προέλευση καὶ τὸ ὄνομα Κουτλουμουσίου τῆς Μονῆς. Ἡ Μονή, πού εἶναι ἀφιερωμένη στὸν Σωτῆρα Χριστὸ καὶ ἐορτάζει τὴν 6ην Αὐγούστου καὶ γι' αὐτὸ ἐνίοτε λέγεται τῆς Μεταμορφώσεως, λέγεται καὶ Μονὴ τοῦ Χαρίτωνος, ἀπὸ τὸν διαπρεπέστερο ἡγούμενό της, ἡ στὰ σλαβο-ρουμανικά ἔγγραφα Μονὴ τοῦ Βοϊβόδα ἢ Λούρα τῶν Ρουμάνων, ἀλλὰ ἀνέκαθεν καὶ μέχρι σήμερα ὀνομάζεται τοῦ Κουτλουμούση (ἢ τοῦ Κουτλουμουσίου), πού δὲν εἶναι παρὰ τουρκικὸν πατρωνυμικόν. Ἡ μοναδικὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος ξενόγλωσσος αὐτῇ ὀνομασία συνέβαλε σὲ φανταστικές ἐρμηνείες, ἀφοῦ σὲ κανένα ἁγιορείτικο ἔγγραφο δὲν ἀναφέρεται ὁ ἰδρυτὴς της καὶ τὸ ἔτος τῆς ἰδρύσεώς της. Ἐτσι, φιλόδοξοι μοναχοὶ της τοῦ 16ου αἰῶνα ἐπλασαν νόθον ἰδρυτικὸν τυπικὸν τῆς Μονῆς τῶν μιμούμενοι τὰ ἐξωτερικὰ χαρακτηριστικά τοῦ ἰδρυτικοῦ χρυσοβούλου τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζούντος Ἀλεξίου Γ' τοῦ 1374 διὰ τὴν Μονὴν Διονυσίου, ἀλλάζοντας δηλαδὴ τὸ ὄνομα τῆς Μονῆς Διονυσίου σὲ Μονὴ Κουτλουμουσίου καὶ τὴ χρονολογία 1374 σὲ 1082 καὶ ἔτσι ὁ ὑπογράφων τὸ χρυσοβόλον αὐτοκράτωρ ἔγινε ὁ Ἀλέξιος Α' τῆς Τραπεζούντος, περίφημος στὸ Ἅγιον Ὅρος, καὶ ἡ Μονὴ Κουτλουμουσίου ἢ πλέον ἀξιολάβητος μονὴ εἰς αὐτό. Τὸ νόθο αὐτὸ ἰδρυτικὸ τυπικὸ φυλάσσεται καὶ σήμερα στὴ Μονὴ καὶ παρὰ τὶς κρουγαλῆες λογικὰς ἀντιφάσεις τοῦ κειμένου του πίστεψαν σ' αὐτὸ σειρὰ ἱστορικῶν τοῦ Ἀθῶ, μοναχοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀπὸ τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ μέχρι τοῦ Σμυρνάκη καὶ τοῦ Κτενᾶ.

Ἡ Μονὴ κατ' ἀρχὰς μικρὴ καὶ ἀσήμαντη ἐμφανίζεται κατὰ τὸν 14ο αἰῶνα χάρις στὸν ἡγούμενό της Χαρίτωνα, ὁ ὁποῖος ἐξασφάλισε τὴν προστασία τῶν ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας καὶ γι' αὐτὸ ἀπόκτησε τὸ ὄνομα «Μονὴ τοῦ Βοεβόδα», χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει, ὅπως ὑποστήριζαν Ρουμάνοι ἱστορικοὶ, ὅτι οἱ ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας εἶναι οἱ ἰδρυταὶ της. Ἐγιναν καὶ ἄλλες προσπάθειες ἐτυμολογήσεως τοῦ παράξενου καὶ μοναδικοῦ στὸ Ὅρος ὀνόματος Κουτλουμούση, ὅπως τοῦ Barskij ἀπὸ τὴν τουρκικὴ λέξη kutlumus, πού σημαίνει «ὁ σῶθεις» καὶ σχετίζεται μὲ τὴν τελικὴ σταθεροποίησιν ἐπανειλημνῶς καταρρέοντος τρούλου τῆς Μονῆς, τοῦ Βλάχου, πού ἀναφέρεται στὸν Ὅσιο Κουτλουμούσιο, πού ὑπῆρχε ἄλλοτε σὲ ἔγγραφο τῆς μονῆς τοῦ 1329, καὶ δύο ἐτυμολογήσεις τοῦ Πορφυρίου Οὐσπένσκη, μιὰς σχετικῆς μὲ ἀπόγονο τῆς σελτζουκικῆς οἰκογένειας Ketelmus τοῦ Ἰκονίου, ὁ ὁποῖος ἐν τέλει ἐμόνασε στὸ Ἅγιον Ὅρος τὸ 1283

(ἐνῶ ἡ Μονὴ Κουτλουμουσίου ἀναφέρεται ἤδη τὸ 1169) καὶ μιᾶς σχετικῆς μὲ ἔγγραφον τῆς Μονῆς τοῦ 1369 τοῦ Οὐγλεση, ποὺ τὸν ἔκανε νὰ πιστέψει ὅτι τὸ Κουτλουμούσι εἶναι τοπωνύμιον τῆς Θεσσαλίας, ἀπὸ ὅπου ὑποθέτει ὅτι κατήγετο ὁ ἰδρυτὴς τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου τοῦ Ἀγίου Ὁρους. Σκοτεινὸ εἶναι λοιπὸν τὸ ζήτημα τῆς ἰδρύσεως τῆς Μονῆς καὶ τῆς προελεύσεως τοῦ ὀνόματός της. Τὸ παλιότερον ἔγγραφον τῆς Μονῆς ποὺ ἀναφέρει τὸ ὄνομα της εἶναι τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1287 καὶ εἰς αὐτὸ λέγεται ὅτι πενήντα χρόνια παλιότερα ἐπὶ Πρώτῳ Κοσμᾷ (1263-1264) ἡ Μονὴ χωρὶς κτήματα καὶ εὐεργέτας ζήτησε ἀπὸ τὸ Κεντρικὸ Συμβούλιον νὰ τῆς παραχωρηθῇ ἡ ἐρεπωμένη παλιά μονὴ τοῦ Προφήτη Ἡλία. Ἦταν λοιπὸν τὸ 1263-1264 ἀμπτοῦχη ἡ Μονὴ Κουτλουμουσίου.

Δύο ὁμῶς ἔγγραφα ἄλλων μονῶν τοῦ Ἁθῶ δίνουν τὶς παλιότερες γιὰ τὴ Μονὴ πληροφορίες, ἓνα τῆς Μονῆς Ζωγράφου καὶ ἓνα τῆς Μονῆς τοῦ Ρωσσικοῦ.

Τὸ ἔγγραφον τῆς Μονῆς Ζωγράφου τοῦ 980 ἀναφέρει «καθηγούμενον τοῦ Κουτλουμούση κύρ Γαβριήλ», ὅχι σάν ὑπογραφή, ἀλλὰ σὲ μεταγενέστερη ἀχρονολόγητη σημείωσις ἀγνώστου ἀπὸ ἄλλου ἡγουμένου Γαβριήλ. Ἡ χρονολογία λοιπὸν τοῦ ἔγγραφου εἶναι παλιότερη τῆς σημειώσεως, ποὺ σάν ἀχρονολόγητη εἶναι ἀχρηστή.

Τὸ ἔγγραφον τῆς Μονῆς τοῦ Ρωσσικοῦ τοῦ Αυγούστου τοῦ 1169 ἀναφέρει μεταξὺ τῶν 28 ὑπογραφόντων αὐτὸ «Ἰσαΐαν καθηγούμενον τῆς μονῆς τοῦ Κουτλουμουσίου» καὶ ἀποδεικνύει ἀναμφιβόλως ὅτι τὸ 1169 ἡ μονὴ Κουτλουμουσίου ὑπῆρχε μὲ τὸ σημερινὸ τῆς ὄνομα.

Τὸ ὄνομα τῆς Μονῆς «Κουτλουμούς» μᾶς ὁδηγεῖ στὴν ἱστορίαν τῶν Σελτζουκιδῶν Τούρκων τῆς Μ. Ἀσίας. Ὁ Κουτλουμὸς Α', πρωτεξάδελφος τοῦ Ἐρτογλού, ἰδρυτὴς τῆς δυναστείας, εἶχε υἱὸν Σουλεϊμάν, τὸν ὅποιον ἀναφέρει ἡ Ἄννα ἡ Κομνηνὴ ὡς κὺρ ριάρχον τῆς Μ. Ἀσίας ἐδραζόντα εἰς Νίκαιαν. Ὁ Κουτλουμὸς Α' σκοτώθηκε σὲ ἀνταρσία τὸ 1063 καὶ τὸν διαδέχθηκε ὁ γιὸς του Σουλιμάν ποὺ εἶχε πέντε γιούς, καὶ οἱ παραδόσεις ποὺ ἀρνοῦνται τὸν θάνατον τοῦ Κουτλουμὸς Α' ὀφείλονται στὸ γεγονός ὅτι ὁ Σουλιμάν καὶ οἱ γιοὶ του ἔφεραν ὅλοι κοντὰ στὸ ὄνομά τους καὶ τὸ πατρωνυμικὸν Κουτλουμὸς. Ὁ Σουλιμάν πέθανε τὸ 1083. Ἔτσι ὁ Σκυλίτσης καὶ ὁ ἀκολουθῶν αὐτὸν Ζωναράς φέρουν τὸν Κουτλουμὸς στὴ Νίκαιαν τὸ 1078 καὶ τοὺς γιούς του συμμαχοῦντας μὲ τὸν σφετεριστὴ Νικηφόρο Βοτανειάτη. Συγχέουν λοιπὸν αὐτοὶ οἱ βυζαντινοὶ χρονογράφοι τοὺς Κουτλουμὸς πατέρα καὶ γιούς. Ὁ Ἀτταλειάτης διασαφηνίζει τὰ πράγματα λέγοντας «τινὲς τῶν εὐπατριδῶν τῆς Περσίδος, ἀδελφοὶ κατὰ σάρκα καὶ φύσιν ὑπάρχοντες καὶ τὴν τοῦ Κουτλουμούση ἐπωνυμίαν ἐκ πατρῶος κληρονομίας ἐφελκότες» (ἐκδ. Βόνν., σ. 260) καὶ ὁ Βρυένιος γνωρίζων δύο ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Σουλιμάν προσθέτει καὶ τὸ πατρωνυμικὸν τους εἰς τὸ ὄνομά τους. Ἡ διαφανομένη ἱστορικὴ ἀλήθεια εἶναι ὅτι μετὰ τὴν μάχην τῆς Μαντζικέρτης τὸ 1701 οἱ Σελτζοῦκοι τῆς Περσίας παραχώρησαν στὴν οἰκογένειαν τοῦ Κουτλουμὸς τὴν Μ. Ἀσίαν πολὺ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κουτλουμὸς Α' τὸ 1063. Ἔτσι τὸ ὄνομα Κουτλουμὸς συνδεδεμένο μὲ τὴν κατάκτησιν τῆς Μ. Ἀσίας ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἦταν γνωστὸ στὸ Βυζάντιον κατὰ τὸ τέλος τοῦ 11ου αἰῶνα καὶ Βυζαντινοὶ εἶχαν σχέσεις μὲ μέλη τῆς οἰκογενείας, ποὺ ἔφεραν ὅλα τὸ πατρωνυμικὸν τους Κουτλουμὸς, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε μόνον ὁ γενάρχης τους Κουτλουμὸς Α', ποὺ πέθανε τὸ 1063. Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ μέλη προσχώρησε, ὅπως φαίνεται, στοὺς Βυζαντινοὺς καὶ στὸν χριστιανισμό καὶ τελείωσε τὴ ζωὴ του στὸ Ἅγιον Ὅρος, ὅπου ἱδρύσε μονὴν μὲ τὸ ἀνεξήγητον γιὰ τοὺς Ἕλληνας αὐτὸ ὄνομα «Μονὴ τοῦ Κουτλουμὸς». Πότε; Μεταξὺ 1063, ποὺ πέθανε ὁ Κουτλουμὸς Α', καὶ 1160, ὁπότε τὸ πρῶτον μαρτυρεῖται ἡ ὑπαρξὴ τῆς Μονῆς Κουτλουμούση στὸ Ἅγιον Ὅρος.

β) Τὸ Κουτλουμούσι πρὶν ἀπὸ τὸν Χαρίτωναν (σ. 6-8). Πρὶν ἀπὸ

τὸ 1362, πὺ ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ ὁ Χαρίτων, ἡ Μονὴ ἔχει πολὺ λίγα ἔγγραφα, πὺ τὴν ἀφοροῦν καὶ αὐτὰ δείχνουν πὺς ἡ πτωχὴ καὶ ἀσήμαντη, ἀλλὰ δραστήρια μονή, ἀδξάνει σιγά-σιγά τὰ κτήματά της καὶ τὸν ἀριθμὸ τῶν μοναχῶν της, ὅπως τὸ 1287 ἀποκτὰ τὴν Μονὴ Σταυρονικήτα, ἀνταλλάσσοντας αὐτὴ μετὰ τὴν Μονὴ τοῦ Προφήτου 'Ηλίας, πὺ εἶχεν ἀποκτήσει ἐρειπωμένη πρὶν ἀπὸ 20-25 χρόνια καὶ τὴν εἶχε ἀποκαταστήσει, καὶ ὅπως τὸ 1329 ἀποκτὰ μετὰ ἔγγραφο τοῦ Πρώτου 'Ισαάκ τὸ μεγάλο καὶ ὠραῖο κτῆμα τοῦ 'Αναπαυσθ, γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ μαλάνει ἐπὶ χρόνια μετὰ τὴ Μονὴ Ξηροποτάμου. 'Απὸ αὐτὸ τὸ ἔγγραφο τοῦ Πρώτου 'Ισαάκ μαθαίνουμε ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν μοναχῶν της ἔχει περάσει τοὺς 40, ἀλλὰ ἡ Μονὴ ἐξακολουθεῖ νὰ μὴν ἔχει ἀρκετοὺς πόρους γιὰ τίς ἀνάγκες της. Τὸ 1334 ὁ ἴδιος Πρώτος 'Ισαάκ παραχωρεῖ στὴ Μονὴ τὴν ἀρχαία μονὴ τοῦ Φιλαδέλφου καὶ στηριζέει τὴ σημαντικὴ αὐτὴ χορήγηση στὴν ὑποστήριξη τῶν παλιότερων Πρώτων τοῦ 'Ορους πρὸς τὴ Μονὴ αὐτὴ (Προφήτης 'Ηλίας, Σταυρονικήτα, 'Αναπαυσθ), τῆς ὁποίας ὁ ἀριθμὸς τῶν μοναχῶν ἀδξάνει πέραν τῶν 40 καὶ οἱ πόροι της παραμένουν ἀνεπαρκεῖς. 'Υπάρχει λοιπὸν μεγάλη ἀνάπτυξη τῆς ἀρχικῆ ἀσήμαντης Μονῆς καὶ αὐτὴ καταφαίνεται ἀπὸ τὴ δωρεὰ τὸ 1338 πρὸς τὴ Μονὴ σημαντικῶν κτημάτων στὴν περιοχὴ τῶν Σερρῶν ἀπὸ τῆ Θεοδώρα Καντακουζηνή, τὴ μητέρα τοῦ 'Ιωάννη Καντακουζηνοῦ. 'Η Μονὴ ἀποκτὰ κτήσεις τῶρα καὶ ἐκτὸς τοῦ 'Αγίου 'Ορους μετὰ αὐτοκρατορικὴ παροχὴ, πράγμα πὺ δείχνει τὴ νεώτερη σημασία της. Χωρὶς νὰ γνωρίζουμε τοὺς λόγους τῆς προτίμησης αὐτῆς, τὸ γεγονός προοιωνίζει τὴν κατοπινὴ μεγάλῃ ἀνάπτυξί της ἐπὶ τοῦ ἡγουμένου της Χαρίτωνος.

'Ενας κατάλογος τῶν παλαιῶν ἡγουμένων τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου ἀπὸ τῶν ἀρχῶν αὐτῆς μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ δευτέρου μισοῦ τοῦ 14ου αἰῶνα, πὺ μπορεῖ νὰ καταρτισθεῖ μετὰ βάση τὰ ἔγγραφα ἄλλων μονῶν τοῦ 'Αθῶ, ἀπὸ τὸ 1169 ('Ησαίας) μέχρι τὸ 1356 ('Αρσένιος), δείχνει ὅτι στὴ σειρὰ τῶν ὑπογραφῶν τῶν ἐγγράφων αὐτῶν ἡ Μονὴ Κουτλουμουσίου ἐρχεται μετὰ ὅλες τίς μεγάλες μονές τὸ 'Αθῶ κοντὰ στὴ Μονὴ 'Αλυπίου καὶ ἄλλοτε πρὸ καὶ ἄλλοτε μετὰ τὴ Μονὴ Ραβδόχου, ἐνῶ αὐτὲς πὺ ἀκολουθοῦν τὴ Μονὴ Κουτλουμουσίου στίς ὑπογραφὰς εἶναι ἀσήμαντα ἰδρύματα προορισμένα μετὰ τὸν καιρὸ νὰ ἀπορροφηθοῦν ἀπὸ τίς μεγάλες μονές. Τὸ ὅτι ἡ Μονὴ Κουτλουμουσίου κατὰ θαυμαστὸν τρόπο δὲν ἀπορροφήθηκε καὶ αὐτὴ, αὐτὸ ὀφείλεται στὸν ἡγούμενόν της Χαρίωνα.

γ) Ὁ Χαρίων (σ. 8-13). 'Ηγούμενος τοῦ Κουτλουμουσίου, Πρώτος τοῦ 'Αθῶ, μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας, ὁ 'Ελλήν μοναχὸς Χαρίων, γιὰ τὴν προῖστορία τοῦ ὁποίου τίποτε δὲν γνωρίζουμε, ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον ὡς ἡγούμενος τοῦ Κουτλουμουσίου ἐπαينوμένος σὲ δωρητήριο ἔγγραφο ἐνὸς 'Ιεράκη τοῦ 1362 ὡς κινούμενος ἀκούραστα γιὰ τὴ σωτηρία ψυχῶν καὶ τὰ συμφέροντα τῆς Μονῆς του.

'Η ὑπογραφή του ἐμφανίζεται τὸ 1364 σὲ ἔγγραφο τῆς Μονῆς Χελανδαρίου τοῦ Πρώτου Δωροθέου καὶ ὡς ἡγούμενος τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου σὲ τρία ἔγγραφα τῆς Μονῆς τοῦ Φεβρουαρίου, τοῦ Νοεμβρίου καὶ τοῦ Δεκεμβρίου 1369, διὰ τῶν ὁποίων ἡ Μονὴ ἀποκτὰ τὰ κελιά 'Αγίου Νικολάου, Σκαθὶ καὶ Σχοινοπλόκου καὶ περιέχουν ἐπαίνους διὰ τοὺς μοναχοὺς τῆς Μονῆς καὶ διὰ τὸν ἡγούμενόν της Χαρίωνα καὶ δεικνύουν τὴ δραστηριότητα τοῦ 'Ηγουμένου καὶ τὴν αὔξηση τῆς σημασίας τῆς Μονῆς του στὴν Κοινότητα τοῦ 'Αθῶ.

Τὸ σημαντικὸ ἔγγραφο Νο 26 τοῦ 'Αρχείου τῆς Μονῆς, τοῦ Σεπτεμβρίου 1369, εἶναι τὸ πρῶτον σειρὰς ἐγγράφων τῆς Μονῆς, πὺ ἀφοροῦν τίς σχέσεις τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου μετὰ τοὺς Βοϊβόδας τῆς Βλαχίας. Εἶναι ἔγγραφο τοῦ Βοϊβόδα 'Ιωάννου Βλαδίσλάβου καὶ μὰς πληροφορεῖ ὅτι ὁ πατέρας του 'Αλέξανδρος Βεσαράβης (1352-1364) σὲ μιά ἐπίσκεψη τοῦ Χαρίωνα εἶχε κάμει πολλὰς δωρεὰς στὴ Μονὴ Κουτλουμουσίου

και μπόρεσε αυτή να ξανακτίσει τον μεγάλο της πύργο, απαραίτητο κατά των επιδρομών Τούρκων πειρατών της εποχής αυτής.

Στο διάδοχο του 'Αλέξανδρου 'Ιωάννη Βλαδισλάβο (1364-1374), γνωστό ως Βλαΐκου Βοεβόδα, άπευθύνθηκε πάλι ο Χαρίτων ζητώντας να ολοκληρώσει το έργο του πατέρα του και να επανακτισθεί και να προικισθεί ή Μονή του. Σε αντίλλαγμα ο Βοϊβόδας θα άνακηρυσσόταν «Ιδρυτής» της Μονής, τίτλος που δινόταν σ' όλους τους μεγάλους ευεργέτας μιας μονής. 'Ο Χαρίτων αναλάμβανε συγχρόνως να δεχθεί στη Μονή του Βλάχους μοναχούς.

"Όλα πήγαν καλά και το «Κάστρον» κτίσθηκε στο Κουτλουμουσί με έξοδα του Βοϊβόδα. 'Αλλά το Κουτλουμουσί τηρούσε τον παλιό και αυστηρό κανόνα ενός Κοινοβίου, στόν οποίο δεν μπορούσαν να υποταχθούν οι Βλάχοι μοναχοί. 'Ο Βοϊβόδας έπείσε τον Χαρίωνα να δεχθεί το «Ιδιόρρυθμο» σύστημα, που είχαν πολλά μοναστήρια του "Αθω. 'Ο Χαρίτων αντίστάθηκε έπί μακρόν, αλλά έν τέλει υπέκυψε στην άνάγκη και έπεισε τους μοναχούς της μονής του να δεχθούν το «Ιδιόρρυθμο» σύστημα για χάρη των Βλάχων, που πλημύρισαν τώρα το μοναστήρι. Οι 'Ελληνες μοναχοί φοβήθηκαν ότι το μοναστήρι τους θα γινόταν Βλάχικο και ο Βοϊβόδας τους παραχώρησε «Ιδρυτική χάρτα», που ρύθμιζε τις σχέσεις 'Ελλήνων και Βλάχων, όριζε τους όρους έκλογής των διαδόχων του Χαρίωνα και συνέθετε το Καταστατικόν της Μονής. 'Η Μονή κηρυσσόταν έλληνική και όχι βλάχικη, αλλά της μονής αυτής ο Βοϊβόδας κηρυσσόταν «οικοκύριος και κτήτωρ».

Αυτό το τόσο διαφωτιστικό για την Ιστορία της Μονής Κουτλουμουσίου έγγραφο, που δεν φέρει καμιά ύπογραφή, κανένα σημάδι γνησιότητας, καμιά διατύπωση αντίγραφου, είναι μοναδικό και δεν ύπάρχει άνάλογο στα έλληνικά. 'Αρχεία της Μονής Κουτλουμουσίου. Δεν είναι μετάφραση ενός βλάχικου πρωτοτύπου, λόγω της φρασεολογίας άμεσότητας και του ύφους του. Δεν είναι νόθον, άφοι τα κύρια στοιχεία του βρίσκονται το 1370 στη λεγόμενη «πρώτη διαθήκη» του Χαρίτωνος. "Ας το εξετάσουμε. Είναι το έγγραφο Νο 29.

Στο σύνολό του περιέχει τή Ιδια γεγονότα και τις ίδιες διαπραγματεύσεις με περισσότερες λεπτομέρειες. Συντάχθηκε από τον Χαρίωνα στο κορύφωμα των συζητήσεων με τον Βοεβόδα για το σύστημα διαβίωσης των μοναχών της Μονής. 'Ο Χαρίτων έχει δεχθεί το Ιδιόρρυθμο και έχει πείσει τους μοναχούς του για την άνάγκη να το δεχθούν, αλλά θέλει να εξασφαλίσει ανταλλάγματα και οι διαπραγματεύσεις δεν έχουν τελειώσει. 'Ο Χαρίτων θέλει να καταγράψει σε έπίσημο έγγραφο σε ποίο σημείο έφθασαν οι διαπραγματεύσεις, ώστε έν περιπτώσει θανάτου του να γνωρίζουν οι μοναχοί του τί να απαιτήσουν από τον Βοεβόδα για τη βαρεία παραχώρηση της άποδοχής του Ιδιόρρυθμου συστήματος και κατάργηση του κοινοβιακού τοιούτου. Οι όροι αυτοί του Χαρίτωνος άπέτέλεσαν νεοστί το περιεχόμενο μνημονίου, που έστάλη στόν Βοεβόδα προς ύπογραφήν. 'Αντίγραφο του εκράτηθη στη Μονή. Περιέχει τους όρους του Χαρίωνα, που άνταποκρίνονται σ' αυτούς του εγγράφου του Βλαδισλάβου (Νο 26). 'Ο Χαρίτων γράφει σαν να όμιλει ο Βλαδισλάβος, που δεν έχει άπάντησει άκόμη. Οι ήμερομηνίες των εγγράφων Νο 26 και Νο 29 συμφωνούν.

Δέν γνωρίζομε όμως τα άποτελέσματα των διαπραγματεύσεων, έν δηλαδή έδέχθη ο Βλαδισλάβος τους όρους του Χαρίτωνος και έν υπέγραψε. Δέν το είχε κάμει τον Νοέμβριο του 1370 που ο Χαρίτων συνάπτει μιή «δεύτερη διαθήκη» (Νο 30), που όνομάζεται ρητός «διαθήκη» και δέν έχει σημαντικές διαφορές από την προηγούμενη. Γιατί; 'Ισως γιατί ο πρωτοπαπής της Βλαχίας, μοναχός Μελχισεδέκ στο Κουτλουμουσί, μη άνεχόμενος το κοινοβιακό σύστημα της Μονής, είχεν έπιστρέψει στη Βλαχία και

αὐτὸ θὰ δημιουργοῦσε περιπλοκὲς μὲ τὸν Βλαδισλάβο.

Τὰ πάντα ἔχουν διευθετηθεῖ τὸν Αὐγούστο τοῦ 1372, ἀφοῦ τότε ὁ Χαρίτων ἐκλέγεται μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας. Γνωστὸ εἶναι ὅτι ὁ προκατόχος τοῦ Ἰωάννου Βλαδισλάβου Ἀλέξανδρος Βεσσαράβης εἶχεν ἐπιτύχει τὸ 1359 ἀπὸ τὸν πατριάρχη Κάλιστο τὴν ἀνακήρυξή τοῦ μητροπολίτη τῆς Βιτισίνας Ὑάκινθου ὡς μητροπολίτη ὅλης τῆς Οὐγγροβλαχίας. Ἐνας μητροπολίτης ὅμως γιὰ τόσο μεγάλη ἐπικράτεια ἀποδείχθηκε ἀνεπαρκὴς καὶ ἐπὶ Βλαδισλάβου τὸν Νοέμβριο τοῦ 1370 ὁ Δικαιοφύλαξ Δαβυλὴ Κριτόπουλος ἐγένετο μητροπολίτης «μέρους Οὐγγροβλαχίας» μὲ ἀπόφαση τοῦ πατριάρχου Φιλοθέου. Ὅταν ἀπέθανε ὁ Ὑάκινθος, ὁ Χαρίτων ἐκλήθη νὰ τὸν διαδεχθεῖ μὲ ἀπόφαση τοῦ Φιλοθέου τὸν Αὐγούστο τοῦ 1372. Στὸ ἔγγραφο αὐτό, τοῦ ὁποῦ τοῦ πρώτοτυπο οὐ σλαβικὴ γλώσσα ὑπάρχει στὸν «βλάχικο» φάκελο τοῦ Κουτλουμουσίου, λέγεται ὅτι ὁ Χαρίτων ἦτο πολὺ γνωστὸς καὶ ἀγαπητὸς στὴ Βλαχία. Δεδομένων τῶν γνωστῶν καλῶν σχέσεων τοῦ Βλαδισλάβου μὲ τὸ Πατριαρχεῖον, εἶναι βέβαιο ὅτι ἡ ἀνακήρυξή τοῦ Χαρίτωνος ἔγινε μὲ αἶτημα τοῦ Βλαδισλάβου. Εἶναι λοιπὸν βέβαιο ὅτι σ' αὐτὴ τῇ χρονολογίᾳ ἡ κρίσις τῶν σχέσεων Βλαδισλάβου καὶ Χαρίτωνος ἔχει λήξει, ἥτοι ὁ Χαρίτων ἐδέχθη τὸ ἰδιόρρυθμο σύστημα ποῦ ζητοῦσε ὁ Βλαδισλάβος καὶ ἐκεῖνος ὑπέγραψε τοὺς ὅρους ποῦ ζητοῦσε ὁ Χαρίτων καὶ αὐτοὶ ἐκτελέστηκαν ὅπως καταγράφηκαν στὰ ἔγγραφα 26, 29 καὶ 30 καὶ τὸ Καταστατικὸ τῆς Μονῆς, ἡ σχέση τῆς μὲ τὴ Βλαχία καὶ τοὺς Βλάχους μοναχοὺς ὑπῆρξαν στὸ ἐξῆς, ὅπως καταγράφονται στὰ παραπάνω ἔγγραφα.

Ὑπάρχει ἔμμεση ἀπόδειξις αὐτῶν στὸ ἔγγραφο Νο 31, ποῦ ἀφορᾷ τὴ Μονὴ Ἀλωποῦς καὶ ὅχι τοῦ Κουτλουμουσίου καὶ ὑπογράφεται ἀπὸ τὸν Μελχισεδέκ, καθηγούμενο τοῦ Κουτλουμουσίου. Πρόκειται ἀσφαλῶς γιὰ τὸν Βλάχο πρωτοπαπᾶ Μιχαῖλ, ὁ ὁποῖος μὴ ἀνέχόμενος τὸ «κοινοβιακὸ σύστημα» εἶχεν ἐπιστρέψει τὸν 1370. Ὅχι μόνον ἐπέστρεψε λοιπὸν στὸ Κουτλουμουσί τὸ 1375, ἀλλὰ κατέχει καὶ τὴν πρώτη θέσιν μετὰ τὸν Χαρίωνα. Ἀποδίδεις ὅτι ὁ Χαρίτων εἶχε παραιτηθεῖ ἀπὸ τὸ «κοινοβιακὸ σύστημα», ποῦ δὲν δέχοντο ὁ πρωτοπαπᾶς, καὶ ὅτι ἡ ἐπίδραση τὸν Βλάχων αὐξανόταν στὸ Κουτλουμουσί.

Ἡ δραστηριότητα τοῦ Χαρίτωνος ὡς μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας καὶ δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ καὶ δὲν εἶναι πολὺ γνωστὴ. Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1377 βρισκομε τὸν Χαρίωνα ὅχι μόνον ἡγούμενο τοῦ Κουτλουμουσίου καὶ μητροπολίτη τῆς Βλαχίας, ἀλλὰ καὶ Πρῶτο τοῦ Ἀθῶ. Στὸ ἔγγραφο μᾶς Νο 35, διαθήκη τοῦ Μανουὴλ Χαλκεόπουλου, ποῦ ἔγινε μοναχὸς τοῦ Κουτλουμουσίου μὲ τὸ ὄνομα Μανασσῆς, φαίνεται ὅτι ἡ προαγωγή τοῦ Χαρίτωνος σὲ Πρῶτο τοῦ Ἀθῶ ἔγινε τὴν προηγούμενη χρονιά, τὸ 1376.

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1378 ὁ Χαρίτων φέρει τὸν τριπλὸ τίτλο τοῦ σὲ ἔγγραφο (Νο 36), ποῦ εἶναι αὐτὴ τῇ φορᾷ ἡ πραγματικὴ διαθήκη του, ποῦ γράφηκε ἐνῶ ἔμεινε ἐπιδημία πανώλους. Τὸ ἔγγραφο δίδει ὁλοκληρωτικὴν εἰκόνα τῆς ἡγουμενίας τοῦ Χαρίτωνος στὴ Μονὴ Κουτλουμουσίου καὶ τῶν προσπαθειῶν του νὰ φέρει σὲ εὐτυχὴ κατὰστασι, στὴν ὁποία τώρα ἀφῆνει, μιά μονὴ ποῦ βρῆκε, μὲ κάποια ὑπερβολή, σὲ διάλυσι. Δὲν γίνεται πιά λόγος γιὰ τὰ παλιότερα προβλήματα, πράγμα ποῦ δείχνει ὅτι τὸ σύστημα ποῦ καθιερώθηκε μεταξὺ 1370 καὶ 1372 λειτουργοῦσε ὁμαλᾶ. Πόσο ὁμως λυπᾶται γι' αὐτὸ καὶ διαισθάνεται τὸν κίνδυνον φαίνεται στὴν ὁμιλία του «περὶ πτωχείας», ποῦ ἀπευθύνει στοὺς μοναχοὺς του. Τὸ κύριο μειονέκτημα τοῦ «ἰδιόρρυθμου συστήματος» ἔγκειται στὴν ἀνισότητά τῶν μοναχῶν του.

Ἡ ὁμιλία μᾶς δείχνει τὴ σοβαρότητα τοῦ κινδύνου γιὰ τὸν Ἀθῶ ἀπὸ τὴν τουρκικὴν πειρατεία. Τρεῖς φορὲς ἀναφέρει αἰχμαλωτισθέντας μοναχοὺς, ποῦ ἐξαγοράσθηκαν μὲ δωρεές. Ζητᾷ νὰ γίνον ἐξαγορὲς πουλώντας τὰ λειτουργικὰ του ἄμφια. Σημάδια

μεγάλης κρίσης και πτώχευσης των μονών του Ἀθῶ. Ὁ πύργος καὶ ἡ ὀχύρωση (Κάστρον), ποὺ ἔγιναν με ἐξοδα τοῦ Βοεβόδα δὲν μπορούσαν νὰ προστατεύσουν τοὺς μοναχοὺς, ποὺ βρίσκονταν στὴν ὑπαιθρο ἢ στὴ θάλασσα. Ἐνας ἡγούμενος τοῦ Κουτλουμουσίου θὰ πέσει ἀργότερα στὰ χεῖρα τῶν Τούρκων.

Τὸ αὐτὸ ἔτος 1378 ἔγγραφο τῆς Μονῆς Ζωγράφου μαρτυροῦν ὅτι ὁ Χαρίτων διέμενε στὸν Ἀθῶ καὶ ἀσκούσε τὰ καθήκοντα τοῦ Πρώτου. Αὐτοκρατορικό Πρόσταγμα στὸν Πριμικίριο Ἰωάννη προστάζει αὐτὸν νὰ θέσει τέρμα στὴν ἐριδα τοῦ Ζωγράφου καὶ τοῦ Χιλανδαρίου γιὰ τὸν μύλο τοῦ Χάνδακος καὶ ἐν ἀνάγκη νὰ προσφύγει στὸν «ἐρωτάτο μητροπολίτη Οὐγγροβλαχίας καὶ Πρῶτον τοῦ Ἁγίου Ὁρους». Πράγματι, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ ἰδίου ἔτους ἔγγραφο τοῦ Πρώτου Χαρίτωνος τερματίζει τὴν ἐριδα ὑπὲρ τῆς Μονῆς Ζωγράφου καὶ φέρει ὑπογραφήν «ὁ Οὐγγροβλαχίας καὶ Πρῶτος Χαρίτων». Ἐπιβεβαιοῦται αὐτὸ καὶ ἀπὸ ἔγγραφο τοῦ μητροπολίτου Ἱερισσοῦ Ἰσαάκ, ποὺ ὀνομάζει τὸν Χαρίωνα «ἐρωτάτο; μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας ὑπέρτιμος καὶ Πρῶτος τοῦ Ἁγίου Ὁρους».

Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1380 ὁ Χαρίτων βρίσκεται στὴν Κωνσταντινούπολη ὡς συνοδικὸς μετὸν συνάδελφο μητροπολίτη Βλαχίας Ἀνθιμο καὶ ἐμφανίζεται μετ' αὐτὸν σὲ πολλὰ ἔγγραφα τῆς αὐτῆς χρονολογίας τοῦ Πατριάρχου Νεῖλου. Ἀσφαλῶς ἐπωφελέθη τῆς παραμονῆς του στὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ νὰ λύσει διὰ τοῦ Πατριάρχου ὑπὲρ τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου τὶς διαφορὲς τῆς μετὰ τὴν Μονὴ Λαύρας γιὰ τὸ Κελλίον τοῦ Ἰσιδώρου. Ἐτοῖς τοῦ ἔγγραφου μας Νο 37 προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Νεῖλο καὶ πρέπει νὰ χρονολογηθεῖ Μάιο τοῦ 1380. Σ' αὐτὸ ὁ Χαρίτων ἐνεργεῖ ὡς ἡγούμενος Κουτλουμουσίου. Κατόπιν ὑπάρχει σιωπὴ. Ὁ Χαρίτων δὲν ἐμφανίζεται πιά οὔτε στὰ πατριαρχικά ἔγγραφα, οὔτε στὰ ἀγιορείτικα ἔγγραφα, οὔτε στὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀρχιεῖου τοῦ Κουτλουμουσίου. Πρέπει νὰ πέθανε τὸ 1381.

Σὲ ἀνακεφαλαίωση: Ὁ Χαρίτων ἔγινε ἡγούμενος τοῦ Κουτλουμουσίου πρὸ τοῦ 1362, μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας τὸ 1372 καὶ Πρῶτος τὸ 1376. Σκοπὸς του, λέγει ὁ ἴδιος, ἦτο νὰ κάμει τὸ Κουτλουμουσί ἕνα εὖπορο μοναστήρι καὶ αὐτὸ τὸ ἐπέτυχε. Ἐντὸς τοῦ Ἀθῶ οἱ κτήσεις τῆς Μονῆς αὐξήθηκαν μετὰ πολλὰ κελλία. Ἐκτὸς τοῦ Ἀθῶ οἱ ἐπιτυχίες του στὴν Αὐλὴ τοῦ Βοεβόδα, ποὺ ἐπισκέφθηκε τοὺλάχιστον ἐπτά φορές, σκεπάζουν ἄλλες ἐπιτυχίες του ποὺ εἶχε μετὰ Ἕλληνες, Σέρβους καὶ Βουλγάρους, οἱ ὁποῖες διαπιστώνονται στὰ ἔγγραφα δωρεῶν τοῦ Ἀρχιεῖου τῆς Μονῆς. Οἱ εὐεργεσίες ὁμῶς τοῦ Βοεβόδα, ποὺ πληρώσαν τὰ χρεὴ τῆς Μονῆς, τὴν ξαναέκτισαν καὶ τὴν προίκισαν, δὲν ἦταν χωρὶς ἀνταλλάγματα. Τὸ Κουτλουμουσί παρέμεινε ἐλληνικὸ μοναστήρι, ἀλλὰ τέθηκε ὑπὸ τὴν κηδεμονία τοῦ Βοεβόδα καὶ δέχτηκε πολλοὺς Βλάχους μοναχοὺς, γιὰ χάρι τῶν ὁποίων ἀναγκάστηκε νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ τὰ σημαντικὰ πλεονεκτήματα τοῦ κοινοβιακοῦ συστήματος. Ἀντιστάθμιζε αὐτὰ τὰ πλεονεκτήματα ἀπὸ τὴν κηδεμονία τοῦ Βοεβόδα; Δὲν ξέρουμε τί θὰ ἀπογινόταν τὸ Κουτλουμουσί, ποὺ βρισκόταν σὲ πολὺ ἄσχημη κατάσταση. Βέβαιο εἶναι ὅτι ἡ ἡγουμενία τοῦ Χαρίτωνος ὑπῆρξε οὐσιαστικὴ, ἂν ὅχι ἐπαναστατικὸς σταθμὸς στὴν ἱστορία τοῦ Κουτλουμουσίου.

Τὸ Κουτλουμουσί μετὰ τὸν Χαρίωνα μέχρι τῆς συνένωσής του μετὰ τὴν Μονὴ Ἀλωποῦ (σ. 13-14). Ἡ ἐπόμενη περίοδος εἶναι δύσκολη γιὰ διόκληρο τὸν Ἀθῶ. Ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία καταρρεῖ καὶ οἱ Τούρκοι προχωροῦν στὸ εὐρωπαϊκὸ ἔδαφος. Τὰ μοναστήρια τοῦ Ἀθῶ χάνουν τοὺς φυσικοὺς τῶν προστάτες, Ἕλληνες αὐτοκράτορες καὶ Σέρβους Πρίγκιπες, καὶ πέφτουν θύματα τῶν πειρατικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Τούρκων, ποὺ οἱ πηγὲς ὀνομάζουν Ἀγαρηνοὺς καὶ Ζαρακηνούς, καὶ κατόπιν τῶν σουλτάνων καὶ τῶν ἀξιωματούχων τους. Ἦδη ὁ Χαρίτων εἶχε τὸν πονοκέφαλο τῆς ἐξαγορᾶς συλληφθέντων ἀπὸ πειρατὰς μοναχῶν. Λίγο μετὰ τὸν θάνατό του ὁ ἴδιος

ὁ ἡγούμενος τοῦ Κουτλουμουσίου συνελήφθη ἀπὸ τοὺς ἀπίστους. "Εγγραφο τοῦ Πατριάρχου Νείλου τοῦ Ὀκτωβρίου 1386 (No 38) μᾶς πληροφορεῖ γι' αὐτό. Ἡ ἐξαγορά ἐγινε πρὶν ἀπὸ τὸ 1386 καὶ ὁ ἡγούμενος, ἴσως ὁ διάδοχος τοῦ Χαρίτωνος, εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ Ἱερεμίας, ποὺ ἐμφανίζεται τὸ 1387 σὲ ἔγγραφο τοῦ Πρώτου Δωροθέου, ποὺ παραχωρεῖ στὸ Κουτλουμουσί τὸ Κελλίον τοῦ Προφήτου Ἠλία (No 39).

Παρά ταῦτα ἡ ἐπὶ Χαρίτωνος εὐημερία δὲν φαίνεται νὰ ἔλειψε ἐντελῶς. Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1393 ὁ Πατριάρχης Ἀντώνιος χορηγεῖ στὸ Κουτλουμουσί τὸν τίτλο πατριαρχικῆς μονῆς (No 40), πράγμα ποὺ δὲν θὰ τὸ ἔκαμνε γιὰ μιὰ ἀσήμαντη μονή. Ὁ τίτλος καθιστοῦσε τὴ Μονὴ σταυροπηγιακὴ, ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῶν μητροπολιτῶν Ἱερισσοῦ καὶ τῶν Πρώτων τοῦ Ὁρους. Τὸ ἔγγραφο περιέχει τὴν ἐνδιαφέρουσα πληροφορία ὅτι οἱ μοναχοὶ τοῦ Κουτλουμουσίου εἶχαν ζητήσει νὰ μεσολαβήσῃ γι' αὐτοὺς ὁ «ἐφορος καὶ κτήτωρ τῆς Μονῆς» Κωνσταντῖνος Δραγάσης, πεθερὸς τοῦ αυτοκράτορος Μανουὴλ Β'. Ὁ τίτλος προϋποθέτει μεγάλες δωρεές πρὸς τὴ Μονή, ποὺ δὲν εἶναι πλέον ἡ Μονὴ τοῦ Βοεβόδα καὶ ἡσχέση της μὲ τὴ Βλαχία αὐτὴ τὴν ἐποχὴ (τέλος XIV, ἀρχὲς XV αἰῶνα) δὲν εἶναι πιά πολὺ στενὲς καὶ εἶναι πολὺ πιθανὸ ὅτι δὲν ὑπάρχουν πιά πολλοὶ Βλάχοι μοναχοὶ στὴ Μονή. Ὁ Βοεβόδας Μίρκεα ὁ Γέρον, ἀνεμῖος τοῦ Βλαδισλάβου, ἔκαμε δωρεές στὴ Μονή, ποὺ ἔβαλε τὸ πορτραῖτο του στὸν Νάρθηκα τοῦ Καθολικοῦ μαζί μὲ τοὺς ἰδρυτές. Ὑπάρχει καὶ ἀχρονολόγητο ἔγγραφο δωρεᾶς τοῦ Βογιάρου Ἀλντέα. Ἄλλο τίποτε δὲν ὑπάρχει.

Στὸ ἐξῆς σὲ κανένα ἔγγραφο τῆς Μονῆς δὲν ὑπάρχει ὄνομα ποὺ νὰ θυμίζει τὴν ἐξάρτησή της ἀπὸ τὴ Βλαχία. Ὀνομάζεται Κουτλουμουσί σὲ δυὸ ἔγγραφα τοῦ Πατριάρχου Ἀντωνίου (No 40, No 41) καὶ ἐντὸς τοῦ Ἄθω σὲ δυὸ ἔγγραφα τοῦ Πρώτου Ἱερεμίου τοῦ Ἰουνίου 1398 καὶ Αὐγούστου 1405 (No 42, No 43). Δυὸ φορὲς ὀνομάζεται Μονὴ τοῦ Χαρίτωνος τὸ 1394 στὸ λεγόμενο Τυπικὸ τοῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου καὶ στὸ Ἀντωνίου IV. Στὸ τελευταῖο φαίνεται ὅτι ἡ ἱεραρχικὴ σειρὰ τῆς Μονῆς δὲν ἄλλαξε καὶ ἔμεινε ὅπως πρὶν ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια καὶ στὸν πίνακα τῆς ἱεραρχικῆς σειρᾶς τῶν ἀντιπροσώπων τῶν 24 μονῶν γύρω ἀπὸ τὸν Πρῶτο τὸ Κουτλουμουσί εἶναι 17ο.

Φθάσαμε σὲ νέο σταθμὸ τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου, ποὺ αὐτὴ θὰ ἀποτελέσει μιὰ μονὴ μὲ τὴν παλιὰ Μονὴ Ἀλωποῦς. Χρειάζεται ὁμως προηγουμένως μιὰ σύντομη ἱστορία τῆς Μονῆς Ἀλωποῦ μέχρι αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, δηλ. τὸ 1428. Κυριωτέρα πηγὴ εἶναι τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Κουτλουμουσίου, ποὺ δίνει εἰκόνα τῆς ἱστορίας τοῦ ἴδιου τοῦ Κουτλουμουσίου καὶ τῆς συνενώσεώς του μὲ τὴ Μονὴ Ἀλωποῦ. Τοῦ Ἀρχείου τοῦ Κουτλουμουσίου 17 ἔγγραφα πρὸ τοῦ 1428 προέρχονται ἀπὸ τὴ Μονὴ Ἀλωποῦ.

Ἡ Μονὴ ἡ Ἀλωποῦ (Ἀλωπίο) (σ. 15-18). Βρισκόταν στὰ σύνορα τῶν Καρυῶν γειτονεύουσα μὲ τοῦ Ἀναπαυσά. Σήμερα εἶναι τὸ Κελλίον τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ποὺ λέγεται Καρπουζᾶ ἢ Καρπουζάδικο καὶ ἀνήκει στὴ Μονὴ Κουτλουμουσίου. Ὁ Γερ. Σμυρνάκης εἶδε ἐκεῖ τὰ εἱρεῖνια τῶν παλαιῶν ἰδρυμάτων.

Ἡ Μονὴ ἦτο ἀφιερωμένη στοὺς Ἀποστόλους Πέτρο καὶ Παῦλο ἢ ἀπλῶς στοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους. Ἡ ἀρχικὴ ὀνομασία εἶναι Μονὴ τοῦ Ἀλωποῦ ἀγνώστου προελεύσεως. Δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι πρόκειται γιὰ ὀνομασία τοποθεσίας. Μᾶλλον πρόκειται γιὰ πρόσκοπο, τοῦ ὁποῦ τοῦ πατρωνυμικοῦ ἦταν Ἀλωπός, ποὺ εἶναι γνωστὸ ἀπὸ πολλὰς σφραγίδες. Αὐτὸς πρέπει γὰ ἦταν ὁ ἰδρυτὴς τῆς Μονῆς. Θὰ ἦταν πολὺ τολμηρὸ νὰ υποθέσουμε ὅτι πρόκειται γιὰ τὸν Βασίλειο Ἀλωπό, ποὺ ὁ V. Laurent ἀνακάλυψε τὸ πατρώνυμό του, ἢ γιὰ τὸν Κωνσταντῖνο Ἀλωπό, Κριτὴ Θράκης καὶ Μακεδονίας, ἢ γιὰ τὸν Λέοντα Ἀλωπό, ποὺ ὁ Ζωναρᾶς μὲ τὸν Ψελλὸ μνημονεύουν μεταξὺ τῶν ἀπεσταλμένων στὸν Ἰσαὰκ Κομνηνὸ καὶ πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἴδιος μὲ τὸν Λογοθέτη τοῦ Δρό-

μου 'Αλωπό, άλλοηλογράφο του Ψελλού. Σημειωτέον μόνο ότι η οικογένεια 'Αλωπού ακμάζει κατά τὸν 11ο αἰώνα.

Οἱ πῶς παλιές υπογραφές ἡγουμένων τῆς Μονῆς 'Αλωπού εἶναι τοῦ 1021 ('Ιερόθεος), 1048 (Νικηφόρος), 1081 (Λάζαρος) καὶ πιθανῶς τοῦ 1141 ('Αθανάσιος). Μόνον ὅμως τὸ 1257 ἔχομε τὸ πρῶτο ἔγγραφο στὸ 'Αρχεῖον Κουτλουμουσίου ἀπὸ τῆς Μονῆς 'Αλωπού (ἡγούμενος Θεοφάνης, Νο 2).

Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναγράψουμε ἐδῶ ὅλες τὶς μνείες τῆς μονῆς 'Αλωπού καὶ τῶν ἡγουμένων της, ποὺ καταγράφει ὁ ἐκδότης τῶν Actes de Kutlumus στίς σελ. 15-18. Μόνο δύο σημαντικὲς ἀλλαγές στὴν ἱστορία τῆς Μονῆς 'Αλωπού θὰ σημειώσουμε ἐδῶ:

Στὸ ἔγγραφο Νο 9 τοῦ 'Αρχείου τοῦ Κουτλουμουσίου τοῦ 1313-1314 ἡ Μονὴ ὀνομάζεται ἐπανειλημμένως Μονὴ 'Αλυπίου. Ὁ λόγος εἶναι ὅτι ἐλθισμονήθη ἡ προέλευση τῆς ὀνομασίας 'Αλωπού καὶ ὑπῆρχε ἡ πρόθεση νὰ γίνῃ αὐτὴ πῶς κατανοητὴ, ἀφοῦ ὑπῆρχε 'Άγιος 'Αλύπιος καὶ μεταξὺ τῶν κειμηλίων τοῦ Κουτλουμουσίου ἐπροσκυνεῖτο ἡ κάρα τοῦ 'Αγίου 'Αλυπίου τοῦ Στηλίου, ποὺ ἀσφαλῶς προσερχόταν ἀπὸ τὰ κειμήλια τῆς Μονῆς 'Αλωπού- 'Αλυπίου. Τὸ 1369 ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς Κυπριανὸς ὑπογράφει δύο ἔγγραφα τοῦ 'Αρχείου τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου. Εἰς τὸ παλαιότερον (Νο 25) ὑπογράφει ὡς «ἡγούμενος τῆς μονῆς 'Αλυπίου». Εἰς τὸ νεώτερον ὅμως τοῦ Δεκεμβρίου 1369 (Νο 28) χρησιμοποιοῖ τὴν παλιότερη ὀνομασία «μονὴ 'Αλωπού». Ἡ ἐπάνοδος στὴν παλιὰ ὀνομασία ὀφείλεται ἴσως στὴν ἀναδίφηση τοῦ 'Αρχείου τῆς Μονῆς τοῦ ἀπὸ τὸν ἡγούμενὸ της Κυπριανό. Οἱ δύο ὀνομασίες συναγωνίζονται μέχρι τὸ τέλος τοῦ XIV αἰώνα μὲ σχετικὴ ἐπικράτηση τῆς ὀνομασίας 'Αλυπίου, ἡ ὁποία ἔκτοτε ἐξαφανίζεται ἐντελῶς. Ὁ τελευταῖος ἡγούμενος τῆς Μονῆς ποὺ γνωρίζουμε στὸν XIV αἰώνα, Κωνσταντῖνος, χρησιμοποιοῖ τὸ 1392 τὴν ὀνομασία «'Αλωπού».

Ἡ σειρά τῶν ἐγγράφων, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὸ 'Αρχεῖο τῆς Μονῆς 'Αλυπίου, δείχνει ὅτι ἡ μονὴ εἶχε κάμει ὡς τότε σημαντικὲς προόδους. Ἀπόδειξις τὸ Τυπικὸν τοῦ 1394. Εἰς τὰ παλιότερα ἔγγραφα ἡ ἱεραρχικὴ σειρά τῆς Μονῆς 'Αλυπίου εἶναι μετρία καὶ προηγεῖται ὀλίγον ἐκείνης τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου. Εἰς τὸ Τυπικὸν τοῦ 1394, ἐνῶ τὸ Κουτλουμουσί διατηρεῖ τὴ 17 θέση, ποὺ ἀνέκαθεν εἶχε ἀνάμεσα στίς 24 μονές, ἡ 'Αλυπίου (ἔτσι ἀναφέρεται) προχώρησε στὴν 7η σειρά. Ἡ εὐημερία τῆς αὐτῆς δὲν διήρκεσε πολὺ. Ἄγνωστα γεγονότα προκάλεσαν στίς ἀρχές τοῦ XV αἰώνα τὴν κατάρτισή της. Δὲν ἔχει πλέον Ἑλληνα ἡγούμενο. Κάποιος Εὐθύμιος ὑπογράφει σλαβικά. Πλησιάζουμε στὴ συγχώνευσή της μὲ τὴ Μονὴ Κουτλουμουσίου.

Ἡ συνένωση τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου μὲ τὴ Μονὴ 'Αλυπίου (σ. 18-25). Τὸν Μάιο τοῦ 1428 ὁ Πατριάρχης 'Ιωσήφ ἐκδίδει «σιγγιλιῶδες γράμμα» σχετικὸ μὲ τὴν συνένωση τῶν μονῶν Κουτλουμουσίου καὶ 'Αλυπίου (Νο 44) ποὺ ἐπιβεβαιώνεται τὸν ἄλλο μῆνα μὲ «πρόσταγμα» τοῦ 'Ιωάννου VIII (Νο 45). Αὐτὰ τὰ δύο κείμενα, ἰδίως τὸ λεπτομερέστερο τοῦ Πατριάρχου, εἶναι πολὺ σημαντικὰ γιὰ τὴν ἱστορία τῶν δύο μονῶν. Ὁ Πατριάρχης 'Ιωσήφ II (1416-1439) μετέσχε στὴ Σύνοδο τῆς Φλωρεντίας, ὅπου ἀπέθανε καὶ ἐτάφη, καὶ λέγεται ὅτι διετέλεσε μοναχὸς τῆς Μονῆς 'Αλυπίου, ὅποτε οἱ πληροφορίες του γιὰ τὴν κατάστασιν τῆς Μονῆς ἔχουν μεγάλο βάρος. Μνημονεύοντας τὴν παλιὰ εὐημερία τῆς Μονῆς σὲ ἀριθμὸ μοναχῶν καὶ ἀφθονία ἀγαθῶν ὁ Πατριάρχης δίνει ζοφερὴ εἰκόνα τοῦ παρόντος, ὅπου ἡ Μονὴ περιέπεσε «εἰς ἐσχάτην ἀπώλειαν καὶ ἐρημίαν» κινδυνεύουσα νὰ ἐξαφανισθεῖ ἐντελῶς. Ἀποδίδοντας, μὲ ὑπερβολὴ ἴσως, τὴν εὐθύνην σὲ ἀμέλεια τῶν μοναχῶν της, ἀποβλέπει νὰ κατηγορήσῃ τοὺς Σλάβους διαχειριστάς της, οἱ ὅποιοι ἀντικατέστησαν τοὺς Ἑλληνας. Ἡ ταχία κατάρτισή τῆς Μονῆς 'Αλυπίου δὲν εἶναι ἀπίθανη γιὰ τὴν ἐποχὴ αὐτή, ποὺ στὰ συντρίμια τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους Τοῦρκοι κατακτητοὶ λεηλατοῦν Μακεδονία

και "Αθω και πολλά άγιορείτικα ιδρύματα εξαφανίζονται από τὰ μέσα τοῦ XIV αἰώνα. Ἐξ ἄλλου ἡ Μονή Ἀλυπίου θά ἐπρεπε νά ἦταν ἐρημη γιά νά τήν καταλάβουν πραξικοπηματικά οἱ μοναχοὶ τῆς γειτονικῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου ἐγκαταλείποντας τίς στενώχωρες ἐγκαταστάσεις τους. Ἀναδιφώντας τὰ Ἀρχεῖα τῆς βρῆκαν ἔγγραφο τοῦ Πατριάρχου Καλλίστου (No 22), πού 75 χρόνια παλιότερα, ὅταν ἤκμαζε ἡ Μονή, ἐγυόταν μέ πονιή ἀφορεσμοῦ τὴν ἀνεξαρτησία καὶ τὰ προνόμια τῆς Μονῆς. Ἐντρομοὶ οἱ Κουτλουμουσιανοὶ κατέφυγαν στὸν Πατριάρχη γιά νά γλυτώσουν τὸν ἀφορισμό. Δὲν ξέρομε ἀν οἱ Κουτλουμουσιανοὶ ἢ ὁ Πατριάρχης ἔδωκαν τὴ λύση, πού ἡ διπλωματικότητά τῆς προδίνει τὸν διαπραγματευτὴ τῆς Συνόδου τῆς Φλωρεντίας καὶ ἡ φροντίδα τῆς γιά τὴ Μονή Ἀλυπίου προδίνει τὸν παλιὸ μοναχὸ τῆς;

Οἱ Κουτλουμουσιανοὶ θὰ κατελάμβαναν τὴ Μονή Ἀλυπίου, πού θὰ καθίστατο ἡ κυρία μονή, καὶ τὸ Κουτλουμουσί θά γινόταν Παράρτημά τῆς, ἐνῶ οἱ μοναχοὶ τοῦ θά λέγονταν Ἀλυπίται καὶ ὄχι Κουτλουμουσιανοί, ὁ ὑπάρχων ἡγούμενος τοῦ Κουτλουμουσίου Κάρπος θά γινόταν ἡγούμενος τῆς Ἀλυπίου. Ἐτσι οἱ Κουτλουμουσιανοὶ θὰ κατελάμβαναν τὴν Ἀλυπίου καὶ τὰ κτήματά τῆς, χωρὶς νά παραβιάσουν οἱ διατάξεις τοῦ Πατριάρχου Καλλίστου, ἀφοῦ ἀντὶ νά ὑποταχθεῖ σὲ μιὰ ἄλλη μονή ἡ Ἀλυπίου θά σωζόταν ἀπὸ τὴ καταστροφή. Αὐτὲς ἦταν οἱ κύριες τακτοποιήσεις, πού ἐπιβεβαιώνει μετ' ὀλίγον τὸ «πρόσταγμα» τοῦ Ἰωάννου VIII. Λύσις εὐκαιριακὴ ἀξιοθαύμαστης ἐπιδεξιότητος, πού ἡ ἐπιδεξιότης ὅμως δὲν ἐξησφάλισε μακροζωΐαν. Οὕτω: Ὑπάρχει ἔγγραφο τοῦ ἴδιου Πατριάρχου Ἰωσήφ τοῦ Μαΐου 1433 (No 46), στὸ ὁποῖο ὁ Κάρπος προσφεύγει στὸ Πατριαρχικὸ Συμβούλιο ὡς ἡγούμενος τῆς Ἀλυπίου γιά κτηματικὲς διαφορὰς μέ τὴ Μονή Χιλανδαρίου καὶ ὡς ἡγούμενος τοῦ Κουτλουμουσίου γιά κτηματικὲς διαφορὰς μέ τὸ Ρωσσικὸ. Κερδίζει καὶ τίς δύο ὑποθέσεις καὶ ζητᾷ ἐπιβεβαίωση τῶν ἀποφάσεων τοῦ Συμβουλίου καὶ ὁ ἴδιος Πατριάρχης Ἰωσήφ ἀπευθύνει τὴν ἐπιβεβαίωση σὲ ἀμφοτέρους τίς μονὲς Ἀλυπίου καὶ Κουτλουμουσίου ἀπὸ κοινοῦ, ἀλλὰ σὲ δύο χωριστὰς μονές. Δὲν ἐφαρμόζεται λοιπὸν ἡ διευθέτηση τοῦ 1428 καὶ τὸ Κουτλουμουσί δὲν ἐγινε Παράρτημα τῆς Ἀλυπίου, ἀλλὰ διατηρεῖται ὡς χωριστὴ μονή. Μόνο πού ὁ ἡγούμενός τῆς Κάρπος εἶναι συγχρόνως καὶ ἡγούμενος τῆς Ἀλυπίου, πού ἀποτελεῖ χωριστὴ μονή. Ἡ διευθέτηση τοῦ 1428 δὲν ἦταν βιώσιμη. Θά ἦταν παράδοξο μιὰ ἐνημερούσα μονή (Κουτλουμουσίον) νά παραιτεῖται ἀπὸ τὴν ὄντοτητα καὶ τὸ ὄνομά τῆς καὶ νά υἱοθετῇ αὐτὰ μιᾶς μονῆς κατεστραμμένης (Ἀλυπίου) πού θά ἀποικοῦσε, ἔστω καὶ ἀν αὐτὴ ἦταν ἀρχαιότερη καὶ πιὸ σημαντικὴ.

Τὸ Κουτλουμουσί ἐγκαταλείπεται, καταλαμβάνεται ἀπὸ Βουλγάρους καὶ ἀνακαταλαμβάνεται ἀπὸ Ἑλλήνες. Τὰ μοναστήρια τοῦ Ἀθῶ καὶ περισσότερο τὸ Κουτλουμουσί φέρουν τὰ σημάδια τῆς κρίσεως τῆς ἐλληνικῆς Ἀνατολῆς πού ἀκολούθησε τὴν πτώση τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Στὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 15ου αἰώνα τὸ Κουτλουμουσί δὲν ἔχει ἐλληνικὰ ἔγγραφα καὶ μόνο ἀπὸ τὰ βλαχικά του ἔγγραφα γνωρίζομε ὅτι οἱ Βλάχοι Βοεβόδα δὲν ἐγκατέλειψαν τὴ Μονή. Ἐγγράφά τους τοῦ 1476, τοῦ 1489 καὶ τοῦ 1492 ἐπικυρώνουν ἢ αὐξάνουν τὰ κτήματα τοῦ Κουτλουμουσίου στὴ Βλαχία. Ἡ πιὸ ἐνδιαφέρουσα ἐνδειξὴ τοῦ προστατευτικοῦ ρόλου τους εἶναι φιρμάνι τοῦ Βαγιαζήτ Β' τοῦ 1491, πού μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Βοεβόδας τῆς Βλαχίας (Βλᾶδ ὁ Μοναχὸς) παρενέβη στὸν σουλτάνο δηλώνοντας ὅτι τὸ Κουτλουμουσί εἶναι δικὴ του μονὴ καὶ ζητώντας νά τῆς ἀποδοθοῦν τὰ ἐκτὸς τοῦ Ἀθῶ κτήματά τῆς. Ἀναγκάστηκε νά ἐπαναλάβει ὁ σουλτάνος τὸ φιρμάνι του, ὅταν δὲν ἐτηρήθη πλήρως τὸ πρῶτο.

Ἐγγράφο τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Α' τοῦ Μαΐου 1501 (No 48) μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τὰ δύο μοναστήρια, Κουτλουμουσί καὶ Ἀλυπίου, παρέμεναν ἀκατοίκητα («μηδὸ-

λως ἐκεῖσέ τινων κατοικούντων»). Αὐτὸ πρέπει νὰ συνέβαινε κατὰ τὸ τρίτο τέταρτο τοῦ 15ου αἰώνα, ποὺ δὲν ἔχομε ἔγγραφα ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Κουτλουμουσίου, οὔτε μνηεῖα τῆς Μονῆς σὲ ἄλλα ἔγγραφα τοῦ Ἀθω. Μὲ τὸν καιρὸ, λέει τὸ ἔγγραφο, ἔξνοι μοναχοὶ («ἐξ ἁλλοδαπῆς γῆς παραγεγόμενοι») ἦλθαν καὶ κατέλαβαν τὸ ἄδειο Κουτλουμουσί, τὸ ἐπιδιόρθωσαν καὶ κατέλαβαν τὰ κτήματα τῆς Μονῆς Ἀλυπίου. Ἐγγραφο τοῦ 1541 μᾶς πληροφορεῖ ὅτι οἱ μοναχοὶ αὐτοὶ ἦταν Βουλγαροί. Βρῆκαν ὁμῶς στὸ Κουτλουμουσί τὸ ἔγγραφο τοῦ Πατριάρχου Ἰωσήφ (No 44), ποὺ καθιστοῦσε τὴν Ἀλυπίου κυριάρχου μονή. Φοβοῦμενοι τὸν ἀφορισμὸ οἱ Βούλγαροι μοναχοί, ὅπως πρὶν ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια οἱ Κουτλουμουσιανοί, ἀπευθύνονται τῶρα στὸν Πατριάρχου Ἰωακείμ Α', ὁ ὁποῖος τοὺς δίνει ἄφεση ἁμαρτιῶν, ἀφοῦ ἡ Ἀλυπίου καταστράφηκε ἀπὸ πολυκαιρία καὶ ὄχι ἐξ αἰτίας τῶν καὶ κηρύσσει τὸ Κουτλουμουσί «ἔχειν πᾶσαν ἐξουσίαν». Αὐτὸ σημαίνει κατάργηση τοῦ καθεστῶτος τοῦ 1428, κατάργηση τῆς αὐτονομίας τῆς Ἀλυπίου καὶ ἀποκατάσταση τῆς αὐτονομίας καὶ κυριαρχίας τοῦ Κουτλουμουσίου, ποὺ ἐπεκτείνεται σιωπηρῶς ἐπὶ τῶν κτημάτων τῆς Ἀλυπίου. Τὸ καθεστῶς αὐτὸ θὰ διατηρηθεῖ μέχρι σήμερα, ἀλλὰ τὸ Κουτλουμουσί ἐκείνη τὴν ἐποχὴ θὰ κατέχεται ἀπὸ Βουλγάρους καὶ ὄχι Ἑλλήνες μοναχοὺς.

Γιὰ τὴ βουλγαρικὴ περίοδο τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς δὲν ἔχομε ἀκριβεῖς πληροφορίες. Πρέπει νὰ ἄρχισε τὸ 1475, γιατί τότε ξαναζωντανεῖται ἡ Μονή. Ἐγγραφο Βλάχων ἡγεμόνων καὶ Βαγιαζήτ Β' τοποθετοῦνται στὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ 15ου αἰώνα. Πραγματικὴ ἀναγέννηση τῆς Μονῆς παρατηρεῖται στὶς ἀρχὲς τοῦ ἐπόμενου αἰώνα. Πολλαπλασιάζονται τὰ ἑλληνικὰ ἔγγραφα: Τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ γιὰ τὸ Μετόχι στὶς Σέρρες τοῦ 1503 (No 49), τοῦ Πρώτου καὶ τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἀθω γιὰ τὶς διαφορὰς τῆς Μονῆς μὲ τὴ Λαύρα, Παντοκράτορος καὶ Ξηροποτάμου τὸ 1506 (No 50), τὸ 1518 (No 51), τὸ 1526 (No 52), τὸ 1528 (No 53). Οἱ Βλάχοι ἡγεμόνες δὲν ἐπαισαν νὰ ὑπερασπίζονται τὰ συμφέροντα τῆς Μονῆς στὸ σουλτάνο. Τὶς μεσολαβήσεις τῶν ἀναφέρει φιρμάνι τοῦ Σουλταϊμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς τοῦ 1527. Οἱ Βοεβόδα ὄχι μόνον ἐπεκύρωναν τὶς κτήσεις τῆς Μονῆς στὴ Βλαχία καὶ τὶς αὐξάναν, ἀλλὰ ἔκαμαν καὶ χρηματικὰς δωρεὰς, μὲ τίς ὁποῖες ἐπιδιορθώθηκαν οἱ ζημιὰς ἀπὸ τὴν πυρκαϊὰ τῆς Μονῆς τὸ 1497. Ὑπάρχει καὶ σλαβικὴ ἐπιγραφή τοῦ 1508 στὸ ΝΔ Πύργο τῆς Μονῆς, ποὺ ἔκτισε ὁ Βοεβόδας Radu καὶ ἀναφέρει ἡγούμενο Simon, ποὺ ἡ ὑπογραφή του σὲ κυριλλικὸ ἀλφάβητο βρίσκεται σὲ ἔγγραφο τῆς Μονῆς Ζωγράφου τοῦ 1513. Εἶναι ἀσφαλῶς Βούλγαρος καὶ ἀποτελεῖ ἀπόδειξη ὅτι τὸ 1513 ἡ Μονὴ Κουτλουμουσίου δὲν εἶχε γίνε ἀκόμα ἑλληνικὴ.

Δὲν ξέρομε πῶς καὶ πότε ἐγίνε ἡ νέα ἀλλαγὴ. Τὸ 1527 ὁ ἡγούμενος τοῦ Κουτλουμουσίου ἔχει τὸ ἑλληνικὸ ὄνομα Γερμανός. Εἶναι πάντως τοῦτο γεγονός πρὸ τοῦ 1541 τοῦ ἔγγραφου τοῦ Πατριάρχου Ἰερεμία Α', ποὺ δηλώνει ὅτι τὸ Κουτλουμουσί ἀνήκει στοὺς Ἑλλήνες καὶ ὄχι στοὺς Βουλγάρους, ποὺ τοὺς κατηγορεῖ ὅτι τὴ Μονή «εἰς παντελὴ ἐρήμωσιν ἤγαγον», ἐνὸς ἀπὸ τότε ποὺ τὴν παρέλαβαν Ἑλλήνες αὐτὴ «ἀνέθαλλε» καὶ ἀπαγορεύει κάθε προσπάθεια νὰ ἐπανέλθουν οἱ Βούλγαροι, πράγμα ποὺ θὰ εἶναι «ἐσχάτη τῆς μονῆς φθορὰ χείρων τῆς πρώτης». Εἶναι προφανὴς ἡ ὑπερβολὴ δεδομένων τῶν γνωστῶν ἐθνικῶν ἀντιθέσεων στὸν Ἀθω, ποὺ καὶ σήμερα ὑπάρχουν. Περιέργοι: Τὸ 1501 ὁ Πατριάρχης Ἰερεμίας δέχτηκε σχεδὸν μὲ εὐχαριστίες τὴν κατάληψη ἀπὸ ξένους μοναχοὺς τῶν ἐρημῶν μονῶν Κουτλουμουσίου καὶ Ἀλυπίου. Σαράντα χρόνια ἀργότερα τοὺς φορτῶνουν μὲ ὅλες τὶς εὐθύνες καὶ τοὺς βρίζουν, ἂν καὶ ἡ βουλγαρικὴ διοίκησή τους δὲν ὑπῆρξε καὶ τόσο κακὴ. Τὰ ἀκριβῆ δεδομένα λείπουν γιὰ μιὰ ἐξήγηση, τὸ βέβαιο καὶ σημαντικὸ ὁμῶς εἶναι ὅτι τὸ 1541 τὸ Κουτλουμουσί εἶναι πάλι ἑλληνικὴ μονή. Ἡ ἀλλαγὴ πρέπει νὰ ἐγίνε μὲ τὴν ὑποστήριξη τῶν ἄλλων μονῶν καὶ τοῦ

ἐπισκόπου Ἱερισσοῦ καὶ ἀποτελεῖ μέρος τοῦ κινήματος τῆς ἐθνικῆς ἐλληνικῆς ἀναγεννήσεως, πού παρατηρεῖται στὸν Ἄθω μετὰ ἑκατὸ χρόνια ἀδιαφορίας στὰ μέσα τοῦ 16ου αἰώνα.

Τὸ ἔγγραφο τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Α' πρέπει νὰ ἐξεδῶθῃ, ὅταν ἡγούμενος τοῦ Κουτλουμουσίου ἦταν ὁ Μάξιμος, γνωστὸς ἀπὸ τὴν ἐπιγραφὴ τοῦ 1540 στὴ διακόσμηση τοῦ Καθολικοῦ τῆς Μονῆς. Οἱ γνωστοὶ διάδοχοι τοῦ Μαξίμου κατὰ τὸν 16ο αἰώνα φέρουν ἐλληνικὰ ὀνόματα. Τέλος, μὲ τὴν ἐλληνικὴ ἀνακατάληψή της ἡ Μονὴ ἔχει νὰ ἐπιδείξει δυὸ παραγωγικοὺς ἀντιγραφεῖς, πού πλούτισαν τὴ Βιβλιοθήκη της: Τὸν Σωφρόνιο, γνωστὸ μετὰξὺ 1547 καὶ 1551, καὶ πρὸ παντὸς τὸν Εὐφρόσυνο στὸ τρίτο τέταρτο τοῦ 16ου αἰώνα.

Μπορεῖ τὸ ἔγγραφο τοῦ Ἱερεμίου Α' νὰ ἦταν ἄδικο γιὰ τοὺς Βουλγάρους μοναχοὺς τῆς Μονῆς, ἀλλὰ δικαίως ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ Μονὴ μὲ τοὺς Ἑλληνες εἰσῆλθε σὲ νέα περίοδο εὐημερίας. Ἀπόδειξις ὅτι τὸ 1574, ὅταν καθορίστηκε ἡ ἱεραρχικὴ σειρὰ τῶν 24 μόνων τοῦ Ἄθω, ὡς ἔχει καὶ σήμερα, τὸ Κουτλουμουσί πέρασε ἀπὸ τὴ 17η σειρὰ στὴν 6η, μετὰ τὰ μεγάλα μοναστήρια, Λαύρα, Βατοπέδι, Ἰβήρων, Χιλανδαρίου καὶ Διονυσίου.

Τὸ Κουτλουμουσί στὴ νεώτερη ἐποχὴ (σ. 22-25). Ὅριστικὰ ἐλληνικὸ καὶ σὲ ἀνώτερη ἱεραρχικὴ σειρὰ τὸ Κουτλουμουσί δὲν θὰ γνωρίσει στὸ ἐξῆς στὴν ταπεινὴ ζωὴ τοῦ σημαντικὰ γεγονότος. Ἡ μεγέθυνση ἢ ἡ ὑπεράσπιση κατὰ καταπιετῶν τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Ἄθω κτημάτων του, ἡ ἐπιδιόρθωση καὶ ἡ διακόσμησις χάρις σὲ δωρητὲς τῶν κατὰ καιροὺς ἀπὸ σεισμοὺς ἢ πυρκαϊῆς καταστραφέντων μοναστηριακῶν κτισμάτων του, αὐτὰ ἀποτελοῦν στὸ ἐξῆς τὴν ἱστορίαν του.

Στὴ Βλαχία μέχρι τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰώνα οἱ Βοεβόδαὶ δὲν ἔπαυσαν νὰ φροντίζουν γιὰ τὸ Κουτλουμουσί, ὅπως δείχνουν τὰ ἔγγραφα τους. Ἀργότερα οἱ Βοεβόδαὶ τοῦ Φαναρίου φαίνονται ἀδιαφοροῦντες γιὰ τὴ Μονή, ἀλλὰ αὐτὴ ἐξακολουθεῖ νὰ εἰσπράττει τὰ εισοδήματά της ἀπὸ τίς κτήσεις της στὴ Βλαχία μέχρις ὅτου τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1863 ἡ κυβέρνηση τοῦ Πρίγκιπος Κούζα ἀποφάσισε νὰ κατὰσχει ὅλα τὰ κτήματα στὰ ἐνωμένα Πριγκιπάτα τῆς Μολδοβλαχίας καὶ τῆς Βλαχίας, τὰ ἀφιερωμένα στίς μονὲς τοῦ Ἄθω καὶ σὲ ὅλα τὰ θρησκευτικὰ ἱδρύματα τῆς Ἀνατολῆς. Ἐτσι διακόπηκαν οἱ ἀπὸ αἰώνων δεσμοὶ πού ἔνωσαν τὸ Κουτλουμουσί μὲ τὴ Ρουμανία.

Στὴ μείωση αὐτῆς τῶν κτημάτων της ἡ Μονὴ εἶχεν ἀντιστάθμισμα τὴν αὐξηση τῶν κτημάτων πού εἶχεν ἀποκτήσει ἄλλαχού. Ἐκτὸς τοῦ Ἄθω ἡ δραστηριότης τῆς Μονῆς ὑπῆρξε καρποφόρος κατὰ τὸν 17ο καὶ 18ο αἰώνα, ὅπως δείχνουν τὰ ἐλληνικὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀρχείου της: Στὴν περιοχὴ Σερρών τὸ 1619 (No 64). Ἰδίως στὰ νησιά: Ἀνδρος 1614 (No 63), Κάλυμνος 1623 (No 65), Ἰμβρος 1640 (No 70), 1678 (No 72), Μαρμαρὰ 1784, 1787, 1819 (No 73, 74, 75, 79), Σάμος 1806 (No 77). Ἐντὸς τοῦ Ἄθω τὸ Κουτλουμουσί διεξάγει ἀγῶνες, γιὰ νὰ διασφαλίσῃ τὰ σύνορα τῶν κτημάτων του πρὸς διαφόρους μονὰς, Σταυρονικήτα, Παντοκράτορος, Ἰβήρων, Ξηροποτάμου, καὶ τὸ δίκαιον εἶναι μὲ τὸ μέρος του, χωρὶς νὰ φορτώσῃ τὸ Ἀρχεῖο του μὲ νόθα καὶ κατασκευασμένα ἔγγραφα, ὅπως ἡ ἀντίδικος Μονὴ Ξηροποτάμου, μὲ τὴν ὁποία εἶχε τὸ Κουτλουμουσί μακροχρόνια ἀντιδικία γιὰ τὸ ὠραῖο κτῆμα τοῦ Ἀναπαυσά.

Ἡ προσωπογραφία τῆς Μονῆς μέσα ἀπὸ τὰ ἔγγραφα της τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰώνα ἔχει νὰ ἐπιδείξει προσωπικότητες ἡγουμένων, μοναχῶν καὶ ἀντιγραφέων, πού ὀνομάζει ὁ ἐκδότης τῶν ἐγγράφων της μὲ τὴ χρονολογία τῶν καὶ τὸν ἀριθμὸ τοῦ σχετικοῦ ἐγγράφου πού ἀναφέρονται, ἀλλ' ἡμεῖς δὲν θὰ ἐπαναλάβουμε ἔδω τὸν μακρὺ κατάλογόν των. Δύο μόνον προσωπικότητες κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπῆρξαν στὸ Κουτλουμουσί διάσημοι καὶ ἀξίζουν ἰδιαίτερη μνεία: Ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Ματ-

θαῖος, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν παραίτησή του ἀποσύρθηκε στὸ Κουτλουμουσί, ἔκαμε σ' αὐτὸ πολλὰ κτίσματα καὶ πέθανε σ' αὐτὸ τὸ 1775 κληροδοτώντας σ' αὐτὸ τὴν περιουσία του. Τρεῖς ἐπιγραφές τῆς Μονῆς μᾶς τὸν γνωρίζουν. Δεύτερος ὁ μοναχὸς τῆς Μονῆς Βαρθολομαῖος, γεννημένος στὴν Ἱμβρο τὸ 1772 καὶ καταλήξας νὰ πεθάνει στὴ Μονή, ἀφοῦ κατέλαβε μεγάλα ἀξιώματα στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ ἔγινε γνωστὸς στὴν ἑλληνικὴ Ἀνατολή μὲ τὰ δημοσιευμάτα του λειτουργικῶν κειμένων.

Τὸ τελευταῖο ἐκδιδόμενο κείμενο τοῦ Ὀκτωβρίου 1856 εἶναι ἔγγραφο τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου Ζ', ποῦ ἐγκρίνει τὴν ἐπάνοδο τοῦ Κουτλουμουσίου στὸ κοινοβιακὸ σύστημα (ὑπὸ τὸν ἡγούμενο Νίκανδρο), ποῦ εἶχε ἐγκαταλειφεί πρὶν ἀπὸ πέντε αἰῶνες. Εἶναι ἡ τελευταία μονὴ τοῦ Ἁθῶ ποῦ ἐπανερχεῖται στὸ κοινοβιακὸ σύστημα, ἀφοῦ προηγήθηκαν ἀπὸ τὸ 1784, ποῦ ἡ Μονὴ Ξενοφῶντος παραίτηθηκε πρῶτὴ ἀπὸ τὸ ἰδιόρρυθμο σύστημα, ὅλα τὰ ἄλλα μοναστήρια τοῦ Ἁθῶ, ποῦ μέχρι σήμερα εἶναι κοινόβια. Μὲ αὐτὸ τὸ ἔγγραφο τελειώνει ἡ ἱστορία τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου καὶ ἔκτοτε καμιά ἀλλαγὴ ἀξία λόγου δὲν ἔγινε στὴν κατάστασις ἢ τὸ σύστημα τῆς Μονῆς.

Τελειώσαμε καὶ ἡμεῖς μὲ πᾶσα δυνατὴ συντομία τὴν ἱστορίαν τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου μὲ τὸ τόσο περίεργο ὄνομα καὶ τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα σταδιοδρομία, ὅπως τὴν ἀφηγεῖται στὸ γαλλικὸ τὸν κείμενο ὁ ἐκδότης τῶν ἐγγράφων τῆς. Ἄς δοῦμε τώρα τί ἀκόμη περιέχει ὁ τόμος παρακάτω:

Οἱ ἡγούμενοι καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀλυπίου καὶ Κουτλουμουσίου (σ. 25). Παρατίθεται πίναξ ὀνομάτων ἡγουμένων ἢ ἀντιπροσώπων τῶν δύο μονῶν μὲ τὴ χρονολογία καὶ τὴ σελίδα ποῦ ἀναφέρθηκαν προηγουμένως, 19 πρόσωπα τῆς Μονῆς Ἀλυπίου-Ἀλωποῦ καὶ 53 τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου.

Σημείωμα περὶ τῶν Ἀρχείων τῆς Κουτλουμουσίου καὶ τοῦ τρόπου ἐκδόσεώς των (σ. 26-29).

I. Τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κουτλουμουσίου

Τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κουτλουμουσίου προήλθαν ἀπὸ τὴ συνένωσις τῶν δύο μονῶν, Ἀλωποῦ (Ἀλυπίου) καὶ Κουτλουμουσίου. Τίποτε δὲν θυμίζει σήμερα αὐτὴ τὴ συνένωσις καὶ τὴν ἔχουν λησμονήσει καὶ οἱ ἴδιοι οἱ μοναχοὶ τῆς Μονῆς.

Τὰ ἔγγραφα στὸ Κουτλουμουσί χωρίζονται σὲ δύο μεγάλες κατηγορίες: Μιά γενικὴ σειρά καὶ ἰδιαίτερες σειρές. Ἡ γενικὴ σειρά περιέχει τὰ πρὸ ἀρχαῖα κείμενα καὶ ἰδίως ὅλα σχεδὸν τὰ κείμενα τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ἡ ἀρίθμησις τους ἔχει γίνῃ στὸ μοναστήρι σὲ νεώτερη ἐποχὴ καὶ εἶναι μεταγενέστερη τοῦ πλέον πρόσφατου ἐγγράφου τῆς ἐκδόσεώς μας, τοῦ ἐγγράφου τοῦ Κυρίλλου Ζ' τοῦ 1876 (№ 71). Οἱ ἰδιαίτερες σειρές μὲ ἰδιαίτερη κάθε μιὰ ἀρίθμηση καὶ χαρακτηριστικὸ γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου ἀφοροῦν κυρίως τὰ μετόχια τῆς Μονῆς, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποκτήθηκαν σὲ νεώτερες χρόνια καὶ εἶναι ταξινομημένα γεωγραφικῶς σὲ συρτάρια μὲ τὸν σχετικὸ τίτλο. Πρόκειται γιὰ νεώτερα ἔγγραφα μικροῦ ἐνδιαφέροντος, ἐκτὸς ἐκείνων γιὰ τὸ κτήμα Ἀναπασῶ. Τὰ ἔγγραφα φέρουν ὀπισθεν σημειώσεις, γνωστὲς μόνο ἀπὸ τὴ μεταγραφὴ τους ἀπὸ τὸν G. Millet, τριῶν εἰδῶν: 1) Μιὰ ἑλληνικὴ σημείωσις παλαιά, ποῦ σὲ ὁρισμένες περιπτώσεις φθάνει ὥς τὴ βυζαντινὴ ἐποχὴ, 2) μιὰ ἑλληνικὴ σημείωσις νεώτερη, καὶ 3) μιὰ σλαβικὴ σημείωσις, ποῦ πρέπει νὰ εἶναι παλιότερη, γιατί σπάνια λείπει ἀπὸ ἔγγραφα πρὸ τοῦ 1428 καὶ δὲν ἐμφανίζεται ποτὲ μετὰ. Τὸ τελευταῖο ἔγγραφο ποῦ τὴν ἔχει εἶναι τὸ ἔγγραφο τοῦ Πατριάρχου Ἰωσήφ, σχετικὸ μὲ τὴν συνένωσις τῆς Ἀλυπίου μὲ τὸ Κουτλουμουσί. Κοινὸ χαρακτηριστικὸ τῶν σημειώσεων αὐτῶν εἶναι ὅτι θέλουν νὰ ἀποδώσουν τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου, ἀλλὰ τὸ κάμουν κατὰ τρόπο ἐπιπόλαιο καὶ πολλὰκις ἀνακριβή.

II. Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς

Πέντε ἀρχαὶ ποὺ τηρήθηκαν κατὰ τὴν παρούσα ἐκδοσὴν:

- 1) Ἡ μορφή τῶν Regeste (τίτλος, διπλωματικός χαρακτηρισμός ἀριστερά, χρονολογία καὶ ἀνάλογη σημερινὴ δεξιὰ, βραχεῖα περίληψη τοῦ περιεχομένου).
- 2) Περιγραφή (μῆκος, πλάτος, περιγραμνὴ ἢ χαρτί κατὰ τίς σημειώσεις τοῦ G. Millet).
- 3) Ἀνάλυση τοῦ περιεχομένου ἀντὶ μεταφράσεως (στὰ γαλλικά).
- 4) Σημειώσεις (ὄχι σχόλια, ἀλλὰ ἀπαραίτητες πληροφορίες γιὰ τὴ χρονολόγηση, ταύτιση προσώπων, μνεῖα ἀπολεσθέντων ἐγγράφων κλπ.).
- 5) Διπλωματικὴ ἐκδοσὴ τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου (ὄχι μόνον τῶν πρωτοτύπων, ἀλλὰ καὶ τῶν γνήσιων ἀντιγράφων).

III. Τὰ κυριώτερα ἔργα σὲ βραχυγραφίες

Κατάλογος καὶ εὐρετήρια ἐγγράφων τοῦ Ἀθω.

Κυριώτεροι συλλογαὶ ἐγγράφων τῷ Ἀθω νεωτέρων χρόνων.

Νεώτερα συγγράμματα γιὰ τὸν Ἀθω καὶ τὰ μοναστήρια τοῦ ποὺ χρησιμοποι-
οῦνται στὴν παρούσα ἐκδοσὴ.

Κατάλογοι τῶν ἐγγράφων (σ. 30-34).

- i) Ἐγγραφα κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ (80 ἔγγραφα).
- ii) Ἐγγραφα κατὰ τὴν προέλευσίν των (μὲ τὸν ἀριθμὸ των τῆς δημοσιεύσεως):
  - 1) Ἐγγραφα αὐτοκρατόρων καὶ δεσποτῶν (Ἑλλήνων, Σλάβων, Βλάχων καὶ σουλ-
τάνων).
  - 2) Ἐγγραφα πατριαρχῶν.
  - 3) Ἐγγραφα μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων.
  - 4) Ἐγγραφα κρατικῶν ὑπαλλήλων.
  - 5) Ἐγγραφα ἀξιωματοῦχων τοῦ Ἀθω (τοῦ Πρώτου, τοῦ Πρώτου καὶ τοῦ Συμβου-
λίου, τοῦ Δικαίου καὶ τοῦ Συμβουλίου, τοῦ Συμβουλίου).
- iii. Ἐγγραφα κατὰ τὸ ἀντικείμενόν των (μὲ τὸν ἀριθμὸ δημοσιεύσεώς των).
  - 1) Ἐγγραφα προερχόμενα ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ἀλωποῦ (Ἀλυπίου).
  - 2) Ἐγγραφα ἀφορῶντα στὸ καθεστῶς καὶ τὴ γενικὴ ἱστορία τοῦ Κουτλουμουσίου.
  - 3) Ἐγγραφα ἀφορῶντα στὶς κτήσεις τοῦ Κουτλουμουσίου στὸν Ἀθω.
  - 4) Ἐγγραφα ἀφορῶντα στὶς κτήσεις τοῦ Κουτλουμουσίου ἐκτὸς τοῦ Ἀθω.
  - 5) Οἱ κυριώτεροι εἰδικοὶ φάκελοι ἐγγράφων: α) Κλοποτίτσα, β) Ἐλεούσα, γ) Ρα-
βδόχου, δ) Καλλιάρχα, ε) Ἀναπασᾶ.

Ἐπεταὶ ἡ διπλωματικὴ ἐκδοσὴ 80 ἐγγράφων (χαρακτηρισμός, περιγραφή, ἀνάλυ-
ση, σημειώσεις, ὅπου χρειάζονται, ἑλληνικὸ κείμενο, σ. 35-224).

Ἀκολουθοῦν ὁκτώ (I-VIII) Παραρτήματα, σ. 225-277.

Παράρτημα I (σ. 225-228): Νόθο ἰδρυτικὸ χρυσόβουλο τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ
(Ἀλεξίου Γ' Κομνηνοῦ τῆς Τραπεζοῦντος).

Παράρτημα II (σ. 229-231): Ἐγγραφα Σέρβων ἡγεμόνων διὰ τὸ Κουτλουμουσί.

Παράρτημα III (σ. 232-233): Ἐγγραφα σλαβο-ρουμανικά τῶν Ἀρχείων τοῦ Κου-
τλουμουσίου.

Παράρτημα IV (σ. 234-239): Τρία φερμάνια τῶν Ἀρχείων τοῦ Κουτλουμουσίου.

Παράρτημα V (σ. 240-254): Ἐγγραφα σχετικὰ μὲ τὴν ἔριδα περὶ Ἀναπασᾶ.

Παράρτημα VI (σ. 255-259): Κανονισμός της Σκήτης του Ἀγίου Παντελεήμονος, ἐξαρτήματος τοῦ Κουτλουμουσίου.

Παράρτημα VII (σ. 260-265): Ἐπιγραφαὶ τοῦ Κουτλουμουσίου.

Παράρτημα VIII (σ. 266-277): Περὶ τῶν σημειώσεων τῶν ἐγγράφων ὑπὸ G. Millet. Addenda, σ. 279-280. Δύο σελίδες μὲ προσθήκες καὶ διορθώσεις στὸ ἱστορικὸ μέρος τῆς ἐκδόσεως.

Addenda et Corrigenda (1987), σ. 283-303: Πίνακες ἐκδόσεων ἀγιορειτικῶν ἐγγράφων.

Μελέται καὶ Ἄρθρα. Ἀρχικά καὶ συντομογραφία.

Introduction, σ. 289-303: Ἱστορία τῶν μονῶν Κουτλουμουσίου καὶ Ἀλωποῦ (Ἀλυπίου).

Διορθώσεις, Προσθήκαι καὶ Σχόλια στὸ ἐν ἀρχῇ τῆς ἐκδόσεως (σ. 1-25) ἀφηγηματικὸν μέρος τῆς ἐκδόσεως.

Ἡ γ ο ὕ μ ε ν ο ι καὶ ἄ ν τ ι π ρ ὶ σ ω π ο ι τῆς Ἀλωποῦ-Ἀλυπίου ἀπὸ τῶν ἀρχῶν μέχρι τῆς συγχωνεύσεώς της μὲ τὸ Κουτλουμουσί (σ. 305-308): Εἴκοσι τρία πρόσωπα μὲ πηγὲς καὶ σχόλια (1-23).

Ἡ γ ο ὕ μ ε ν ο ι καὶ ἄ ν τ ι π ρ ὶ σ ω π ο ι τοῦ Κουτλουμουσίου ἀπὸ τῶν ἀρχῶν μέχρι τῆς ἀνακαταλήψεώς της ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων στὶς ἀρχὲς τοῦ 16ου αἰῶνα (σ. 308-312): Εἴκοσι ἐννέα πρόσωπα μὲ πηγὲς καὶ σχόλια (σ. 24-52).

Σ η μ ε ί ω μ α περὶ τῆς ἀκινήτου περιουσίας τῆς Ἀλωποῦ (Ἀλυπίου) καὶ τῆς Κουτλουμουσίου κατὰ τὴ βυζαντινὴ ἐποχὴ (σ. 313-315).

Σ η μ ε ί ω μ α περὶ τῆς μεταγραφῆς σλαβικῶν ὑπογραφῶν καὶ σημειώσεων (σ. 316).

T e x t e (σ. 319-428): Παρατηρήσεις, διορθώσεις καὶ συμπληρώσεις στὴ μορφή τῶν Regesten (τίτλος, διπλωματικὸς χαρακτηρισμός, χρονολογία καὶ βραχεία περίληψη περιεχομένου), στὴν περιγραφή, ἀνάλυση καὶ σημειώσεις τῶν ἐν τοῖς προηγούμενοις ἐκδιδόμενων κειμένων τῶν 80 ἐγγράφων.

Π α ρ α ρ τ ῆ μ α τ α (σ. 430-438): Παρατηρήσεις καὶ σχόλια στὰ ἐν τοῖς προηγούμενοις (σ. 225-254) ἐκδιδόμενα πέντε ἐκ τῶν ὀκτῶ Παραρτήματα.

Γ ε ν ι κ ὸ ς Π ῖ ν α κ α ς (σ. 441-471) ὀνομάτων καὶ πραγμάτων.

Π ῖ ν α κ α ς τῶν φωτογραφικῶν ἀπεικονίσεων τῶν ἐγγράφων τοῦ Album (σ. 473-474).

Π ῖ ν α κ α ς Περιεχομένων τοῦ Τόμου (σ. 475-478).

Album

Φάκελος μὲ 76 φωτοτυπίες ἱσαριθμῶν ἐγγράφων. Προηγεῖται Πίναξ μὲ τὸν χαρακτηρισμὸ τῶν ἐγγράφων σὲ ἀριθμητικὴ ἀπαρίθμηση ἀριστερὰ καὶ τὸ φωτοτυπικὸ ἀντίγραφο τοῦ ἀντιστοιχοῦ ἐγγράφου ἢ ἐγγράφων σὲ λατινικὴ ἀπαρίθμηση δεξιὰ. (Μόνο ποὺ ἡ λατινικὴ ἀπαρίθμηση τοῦ φωτοτυπικοῦ ἀντιγράφου δεξιὰ δὲν ἀνταποκρίνεται πάντοτε στὴν ἀριθμητικὴ ἀπαρίθμηση τῶν ἐγγράφων ἀριστερὰ, ὅταν ἡ φωτοτυπία προέρχεται ἀπὸ περισσότερα ἐγγραφα).

Ἔτσι παρουσιάζαμε σιτοῦς ἀναγνώστες τῶν «Μακεδονικῶν» μὲ πᾶσα δυνατὴ συντομία τὸν πολῦτιμο αὐτὸν τόμο τῶν ἐγγράφων τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου ποὺ παίρνει σήμερα (1988), μετὰ τόσα χρόνια ἀπὸ τὴν πρώτη ἀτελὴ ἐκδόσὶ του τοῦ 1945, ἐπαξίως πλέον τῇ θέσῃ του στὴ μνημειώδη σειρὰ Actes de l'Athos καὶ εἶδαμε τίς μεγάλες δυσκολίες ποὺ ὑπερνίκησε ἡ ἐκδόσὶ του καὶ τὸ πολῦτιμο περιεχόμενο ποὺ παρουσιάζει αὐτὴ. Ὁ ὄγκος τῆς ἐργασίας ποὺ χρειάστηκε ἀπαίτησε ὄχι μόνο πολὺν χρόνον, ἀλλὰ καὶ χαλκέντερον ἐκδότην, τὸν καθηγητὴ Paul Lemerle, καὶ ἀξιους βοηθοῦς.

Οἱ ἄνθρωποι φεύγουν, ἀλλὰ τὰ μεγάλα πνευματικὰ ἔργα μένουν.